

POLIITTINEN LESTADIOLAISUUS
SUVI RATISEN ROMAANISSA
MATKAYSTÄVÄ

Kaisla Luukkainen
Maisterintutkielma
Kirjallisuus
Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2024

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Musiikin, taiteen ja kulttuurin tutkimuksen laitos
Tekijä Kaisla Luukkainen	
Työn nimi Poliittinen lestadiolaisuus Suvi Ratisen romaanissa <i>Matkaystävä</i>	
Oppiaine Kirjallisuus	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Toukokuu 2024	Sivumäärä 40
Tiivistelmä <p>Tässä kirjallisuuden maisterintutkielmassa tutkitaan poliittista lestadiolaisuutta Suvi Ratisen romaanissa. <i>Matkaystävä</i> (2019). Teoreettisen viitekehyksen tutkimukselle luovat poliittisen teologian ja poliittisen lestadiolaisuuden käsitteet ja teoretisoinnit. Eräänlainen kiteytys poliittisesta teologiasta on, että nykymuodossaan sen voidaan ajatella olevan joukko erilaisia akateemisia lähestymistapoja, joita yhdistää pyrkimys analysoida uskonnon ja politiikan keskinäisiä suhteita. Lestadiolaisuutta ja poliittista lestadiolaisuutta on aiemmin Suomessa tutkittu laajalti Lapin yliopiston tutkimushankkeissa. Lestadiolaisuutta käsittelevää kaunokirjallisuutta on puolestaan tutkittu runsaasti Pauliina Rauhalan romaanin <i>Taivaaslaulu</i> (2013) kautta. Tämä tutkimus jatkaa lestadiolaisuutta käsittelevän kaunokirjallisuuden tutkimusten traditiota tuomalla siihen mukaan tutkimattoman kohdeteoksen ja puoluepoliittisen viitekehyksen.</p> <p>Tutkimuksen tavoitteena on vastata seuraaviin tutkimuskysymyksiin: Miten puoluepoliittisuus esiintyy Suvi Ratisen romaanissa <i>Matkaystävä</i> ja miten sen nähdään liittyvän lestadiolaisuuteen? Millä poliittisilla ja historiallisilla tapahtumilla voidaan nähdä olevan vaikutusta teoksessa käytävään poliittiseen keskusteluun? Teoksen kerronta tapahtuu kahdessa eri aikatasossa, joten poliittisia näkemyksiä pyritään tulkitsemaan sekä suhteutettuna aikakauteensa, että suomalaisessa yhteiskunnassa tunnustettuihin yhteyksiin esimerkiksi tiettyjen poliittisten puolueiden ja lestadiolaisuuden välillä. Lisäksi huomio kiinnitetään historialliseen kontekstiin aineistosta esiin nousevien poliittisten puolueiden ja lestadiolaisuuden välillä.</p> <p>Kohdeteoksesta tutkitaan lähiluvun sekä teoriaohjaavan sisällönanalyysin keinoin teoksessa esiintyviä arkisia puoluepolitiikkaan kytkeytyviä teemoja. Analyysissa teoksesta valittuja katkelmia tarkastellaan suhteessa historiallisiin ja poliittisiin tapahtumiin sekä lestadiolaisuuteen kulttuurisena ilmiönä. Lisäksi analysoitavissa osioissa huomioidaan niissä esiintyvien henkilöhahmojen ikä sekä tapahtuma-ajankohta, jossa tapahtumia kuvataan. Tutkielman analyysiluku koostuu yhdestä pääluvusta, joka käsittää puoluepoliittisuuden kytkeytymisen lestadiolaiseen arkeen, ja kolme alalukua erittelevät näiden eri ilmentymiä.</p> <p>Analyysin tulokset ovat teemoiteltavissa neljään eri kategoriaan: 1) Tiettyjen tuotemerkkien ja yritysten suosiminen ja boikotointi poliittisin perustein. 2) Kommunismin vastaisuus. 3) Myönteinen suhtautuminen Suomen Keskusta. 4) Esivaltaan ja suojeluskuntiin liittyvä myönteisyys.</p>	
Asiasanat lestadiolaisuus, vanhoillislestadiolaisuus, poliittinen teologia, poliittinen lestadiolaisuus, puoluepolitiikka, eletty uskonto, Suomen Keskusta, kommunismin vastaisuus, suojeluskunnat, Suvi Ratinen, <i>Matkaystävä</i>	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	4
1.1	Tutkimuskysymykset- ja menetelmät.....	6
1.2	Tutkimuksen eettisyys	7
2	TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS	9
2.1	Lestadiolaisuus kristillisenä herätysliikkeenä.....	9
2.2	Poliittinen teologia ja poliittinen lestadiolaisuus.....	11
3	PUOLUEPOLITIikka JA LESTADIOLAISUUS <i>MATKAYSTÄVÄSSÄ</i>	14
3.1	Puoluepoliittisuuden kytkeytyminen lestadiolaiseen arkeen.....	14
3.1.1	Kommunismin vastaisuus	20
3.1.2	Myönteinen suhtautuminen Suomen Keskustaan.....	26
3.1.3	Suhtautuminen esivaltaan ja suojeluskuntiin.....	29
4	PÄÄTÄNTÖ.....	34
	LÄHTEET	37

1 JOHDANTO

Uskovaiset ovat ”veljiensä vartijoita”, joiden tehtävänä on tarkkailla ”matkaystäviä”.

(Nykänen 2012, s. 261)

Tässä kirjallisuuden maisterintutkielmassa analysoin Suvi Ratisen romaanin *Matkaystäviä* (2019) sisältämää poliittisuutta, joka kytkeytyy romaanin pääosassa olevaan lestadiolaisuuteen. Tutkin teosta *poliittisen teologian*, tarkemmin sanottuna *poliittisen lestadiolaisuuden*¹ käsitteen ja teorianmuodostuksen kautta. Tarkoitukseni on pureutua erityisesti romaanissa esiintyvään puoluepolitiikkaan. Teoksen kerronta tapahtuu kahdessa eri aikatasossa, joten pyrin tulkitsemaan poliittisia näkemyksiä sekä suhteutettuna aikakauteensa, että suomalaisessa yhteiskunnassa tunnustettuihin yhteyksiin esimerkiksi tiettyjen poliittisten puolueiden ja lestadiolaisuuden välillä. Lisäksi kiinnitän huomioni historialliseen kontekstiin aineistosta esiin nousevien poliittisten puolueiden ja lestadiolaisuuden välillä.

Matkaystävässä kuvataan nimettömäksi jäävän nuoren naisen lestadiolaisuutta ja hänen suhdettaan siihen sekä häntä ympäröivään uskonnolliseen yhteisöön. Teoksessa minäkertoja kasvaa lapsesta aikuiseksi, jolloin hän päättää jättää liikkeen. Romaanin nimi viittaa termiin, jolla vanhoillislestadiolaiset kutsuvat samaan liikkeeseen kuuluvia muita uskovaisia, joiden kanssa he ikään kuin matkaavat maanpäällisen elämän. Koska teoksessa käsitellään noin 20 vuoden ajanjakso vuodesta 1985 vuoteen 2007, en tulkitse teosta vain tapahtumavuosikymmeniensä valossa, vaan huomioin myös päähenkilön kulloisenkin iän, josta käsin hänen tapahtumiaan kuvataan. *Matkaystävä* ei ole elämäkerrallinen romaani, vaikka sen kirjoittajalla on oman taustansa myötä intiimi suhde teoksen aiheeseen. Ratisen kaltaisilla liikkeistä eronneilla kirjailijoilla on

---

¹ Käsitteiden määrittely ks. alaluku 2.2 Poliittinen teologia ja poliittinen lestadiolaisuus.

kaksinapainen suhde lestadiolaisuuteen aiheena, sillä he ovat samaan aikaan sisäpiiriläisiä ja ulkopuolisia. Tausta antaa kirjailijalle syvällisen tuntemuksen lestadiolaisesta arjesta ja tietyistä käytännöistä, mutta lestadiolaisuudesta eronneen henkilön näkemys voi olla myös kriittisempi kuin yhteisöön kuuluvalla henkilöllä. Kaunokirjallista romaania rajoittavat kirjallisuuden genren vaatimukset, minkä lisäksi kirjailijalla on halutessaan mahdollisuus painottaa tiettyjä asioita, joita itse pitää tärkeänä lestadiolaisuudesta keskusteltaessa. Yksittäinen kirja ei tietenkään voi esittää yleiskuvaa lestadiolaisuudesta, mutta se voi olla osana keskustelua lestadiolaisuuteen kuulumisesta. (Wallenius-Korkalo & Valkonen 2016, s. 41.) Puoluepoliittisuus osana lestadiolaisen arjen kuvausta ei ole vain *Matkaystävässä* esiintyvä ilmiö, vaan puoluepoliittisuuden teemoja ovat lestadiolaisuutta käsittelevissä romaaneissaan tuoneet esille myös Katja Kärki teoksessaan *Jumalan huone* (2019) sekä Pauliina Rauhala teoksessaan *Synninkantajat* (2018).

Pidän tutkimusaiheittani varsin tuoreena siksi, että *Matkaystävä* ei tietojeni mukaan ole aiemmin tutkittu. Lestadiolaisuutta käsittelevät tutkimukset keskittyvät tyypillisesti liikkeestä lähteneiden kokemuksiin tai liikkeen jäsenten mielipiteisiin tulenarvoja aiheita kuten menneisyydessä järjestettyjä hoitokokouksia kohtaan. Pauliina Rauhalan *Taivaslaulu* (2013) on yksi tunnetuimmista 2010-luvun lestadiolaisuutta käsittelevistä romaaneista. Teosta ja lestadiolaisuuden eri teemoja sen kautta on tutkittu useissa kirjallisuudentutkimuksissa, joista esimerkkinä Satu Kohon (2016) teoksen naiseuteen ja äitiyteen liittyvien tunnetilojen tutkimus (ks. Koho 2016). *Taivaslaulu* on ollut suosittu kohdeteos myös lukuisissa opinnäytetöissä (ks. esim. Mannelin 2023 & Hänninen 2019). Kaunokirjallisten teosten lisäksi lestadiolaisuuden teemoja on tutkinut Sandra Wallenius-Korkalo muissa vanhoillislestadiolaisuutta popularisoivissa kulttuurituotteissa, kuten elokuvissa, sarjoissa ja näytelmissä (ks. Wallenius-Korkalo 2012, 2017 & 2018). *Matkaystävä* sen sijaan, kuten edellä mainittua, on toistaiseksi tutkimaton teos.

Uskonnollisen kokemuksen jakaminen kertomuksena merkityksellistää koettua ja näin voidaan ajatella kulttuurin puhuvan yksilön kertomuksen kautta. Kertoessaan uskonnollisesta kokemuksesta kertoja rajaa omaa identiteettiään yhteisönsä jäsenenä ja myös rakentaa omaa uskovan todellisuuttaan. (Hovi 2019, s. 382–383, 386.) Uskontojen tarkastelua ei tule jättää makrotasolle, jolle yleensä yhteiskuntatieteellinen ja poliittinen uskonnontutkimus keskittyy. Sen sijaan uskonnollisen elämän esitysten tutkiminen on tuotava myös mikro- ja kulttuuristen esitysten tasolle, mikäli haluamme ymmärtää uskonnollista ryhmää sekä sisältä että ryhmän ja yhteiskunnan välisiä valtasuhteita, rakenteita ja muutosdynamikkaa. (Wallenius-Korkalo & Valkonen 2016, s. 38.) Mikäli puolestaan aihetta ajatellaan perinteisen politiikantutkimuksen puolesta, on hyvä muistaa Aini Linjakummun (2012) huomautus siitä, että uskonnolliset

liikkeet ovat osa yhteiskuntaa, eikä niitä tulisi sulkea yhteiskunnallisen ja poliittisen tarkastelun ulkopuolelle. (Linjakumpu 2012, s. 14.)

Ajattelen kaunokirjallisen esityksen uskonnon kokemuksesta olevan tutkimuskohdeena arvokas ja tuovan tutkimukseen oman poikkeuksellisen lisänsä. Paitsi uskonnon ylipäättään, myös tiettyjen uskonnollisten ryhmien ymmärtämiseksi fiktiivinen aineisto tulee ottaa tutkimuksessa vakavasti (Wallenius-Korkalo & Valkonen 2016, s. 55). Poliittisuuteen liittyen lestadiolaisuudesta on tavallisesti tutkittu puoluepoliittisuutta laajemmin naisten asemaa ja seksuaaliseen suuntautumiseen tai ehkäisykieltoon suhtautumista. Katsaus kaunokirjalliseen esitykseen uskosta ja sen tulkitseminen puoluepoliittisesta näkökulmasta vaikuttavat puolestaan koskemattomilta aiheilta. Suomessa lestadiolaisuutta on laajalti tutkittu Lapin yliopistossa yhteiskuntatieteiden tiedekunnassa. Yliopiston tutkimushankkeisiin nivoutuvat teokset ovat merkittävänä pohjana oman tutkielmani teoreettiselle viitekehylle². Maisterintutkielmani käsittelee pääosin vain vanhoillislestadiolaisuutta, joka on lestadiolaisen herätysliikkeen suurin suuntaus, sillä kohdeteokseni keskittyy nimenomaisesti vanhoillislestadiolaiseen elämäntyyliin. Mikäli tarkoitan tässä tutkielmassa spesifisti vain vanhoillislestadiolaisuutta, mainitsen sen erikseen, muutoin käsitteen lestadiolaisuus voidaan ajatella kattavan myös muut lestadiolaisuuden suuntauksia, jotka ovat esikoislestadiolaisuus, uusheräys, rauhansanalaisuus ja elämänsanalaisuus (EVL 2024).

1.1 Tutkimuskysymykset- ja menetelmät

Tutkimukseni on tietyltä osin eletyn uskonnon tutkimusta, vaikka se keskittyykin kaunokirjallisuuden tulkintaan. Teoksen päähenkilö kuvaa tarkasti omia kokemuksiinsa liikkeen sisällä sekä siinä elettyinä aikana että siitä erkaantumisen jälkeen. Eletyn uskonnon tutkimus perustuu kiinnostukseen maallikoiden uskoa sekä uskonnollisen käyttäytymisen arkisia ilmenemismuotoja ja -tapoja kohtaan. Eletyn uskonnon tutkimus on ollut aiemmissa lestadiolaisuutta koskevissa tutkimuksissa avainasemassa ja auttanut ymmärtämään opin, perinteiden ja elämän moniulotteisia kytköksiä. (Hurting 2020, s. 148.)

Korostan omassa tutkimuksessani nimenomaan arkisia poliittisia valintoja, niiden vaikutusta yksilön kokemusmaailmaan. Tutkimukseni tuo esiin yhden mahdollisen tavan esittää lestadiolainen todellisuus, ja sen pyrkimyksenä on lisätä ymmärrystä kyseisestä elämäntavasta poliittisesta näkökulmasta. Itse analyysissä käytän metodina kirjallisuuden tutkimuksessa hyvin yleistä kaunokirjallisuuden analyysitekniikkaa,

---

² Teoreettinen viitekehys ks. luku 2.

lähilukua, jossa teosta eritellään yksityiskohtaisesti ja järjestelmällisesti, kiinnittäen huomiota erityisesti sellaiseen, mikä muuten saattaisi jäädä havaitsematta (Hosiaisuusluoma 2016, s. 550–551; Kortekallio & Ovaska 2020, s. 53). Sovellan analyysissäni Jyrki Pöysän (2010) näkemystä lähiluvun käytettävyydestä, jonka mukaan lähiluvun tekstianalyysi voidaan nähdä avoimena, jatkuvasti täydentyvänä kokoelmana hyväksi koettuja käsitteitä ja tarkastelutasoja, joiden kohteena on konkreettisten tekstien erittely. Kyse ei ole siis vain yhdestä metodista, vaan suhteellisen vapaasti valittavasta joukosta tekstin tulkinnan kannalta strategisia käsitteitä ja näkökulmia. (Pöysä 2010, s. 335.) Tutkimukseni on laadullista sisällönanalyysia, joka tarkemmin voidaan jaotella olevan teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla, ja teoreettiset käsitteet aineiston analysoimiseksi on tuotu valmiina. (Tuomi & Sarajärvi 2018, s. 133.)

Tässä tutkielmassa keskeiset teoreettiset käsitteet ovat siis edellä mainitut poliittinen teologia ja poliittinen lestadiolaisuus. Näiden metodien ja käsitteiden avulla pyrin vastamaan seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1) Miten puoluepoliittisuus esiintyy Suvi Ratisen romaanissa *Matkaystävä* ja miten sen nähdään liittyvän lestadiolaisuuteen?

2) Millä poliittisilla ja historiallisilla tapahtumilla voidaan nähdä olevan vaikutusta teoksessa käytävään poliittiseen keskusteluun?

1.2 Tutkimuksen eettisyys

Yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa eteen tulee helposti vaikeita eettisiä kysymyksiä, jo pelkästään aiheen mahdollisesta arkaluontoisuudesta johtuen (Heikkilä 2002, s. 165). Uskontojen tutkimukseen liittyviä kompastuskiviä voivat olla *yleistäminen, tärkeistäminen, piiloistaminen* ja *asenteellisuus* (Linjakumpu ym. 2023, s. 132). Esitellen seuraavaksi nämä käsitteet niiltä osin, kun ne voivat muodostua tahattomasti osaksi myös tätä tutkimusta.

Koska tutkielmani lukijalla ei välttämättä ole tietoa lestadiolaisuudesta, hänen voi olla vaikea suhteuttaa kyseisestä uskonnosta saatua uutta informaatiota osaksi suurempaa kokonaisuutta. Tällöin seurauksena voi olla se, että yksittäiset asiat *yleistetään* kosemaan koko uskontoa tai uskonnollista ryhmää. Toisaalta taas uskonnoille on ominaista, että ne hahmotetaan tiettyjen peruspiirteidensä avulla, olkoonkin se yhtä lailla *yleistämistä* ja stereotyyppien luomista. *Yleistäminen* ei kuitenkaan aina ole pelkästään

negatiivista, vaan myös myönteiseksi koetut asiat voidaan stereotypisoida. (Linjakumpu ym. 2023, s. 132–136.)

Tärkeistäminen puolestaan viittaa uskontojen roolin ylikorostamiseen tietyssä kontekstissa. *Tärkeistämisenä* voidaan pitää suomalaisessa yhteiskunnassa juuri vanhoillislestadiolaisten merkityksen arvioimista valtakunnan politiikassa. (Linjakumpu ym. 2023, s. 136–139.) Tutkimukseni pureutuu aiheeseen kuitenkin varsin päinvastaisella tavalla, ja pohtii pikemminkin politiikan merkitystä lestadiolaisille kuin lestadiolaisuuden merkitystä politiikalle. *Tärkeistämisen* piirteenä on tietynlainen merkitysten kaivaminen, jolloin tietystä asiasta etsitään väkisin tärkeyttä ja merkitystä, vaikkei se kokonaisuuden kannalta olisi kovin uskottavaa tai mielekäästä. (Linjakumpu ym. 2023, s. 136–139).

Siinä missä *tärkeistäminen* korostaa uskontojen roolia yhteiskunnallisessa keskustelussa, pyrkii *piiloistaminen* häivyttämään sitä. Erityisesti *piiloistamista* ilmenee politiikassa, jossa uskonnollisen taustan voidaan katsoa tuovan yksilölle enemmän haittaa kuin hyötyä. *Piiloistamiseen* liittyy myös *uskontosokeuden* vaara, jolloin ei enää lainkaan tunnisteta uskonnon roolia yhteiskunnassa tai ihmisten elämässä. Tutkin poliittisuutta ja lestadiolaisuutta neutraalisti ja pyrin välttämään *asenteellisia* ilmaisuja ja ennako-oletuksia parhaani mukaan. Toisaalta ennako-oletukset ovat hypoteesin osalta osittain välttämättömiä. Kuitenkaan kaikki ennako-oletukset eivät ole kielteisiä tai korostetun *asenteellisia*, vaan ennakkokäsitys voi olla myös myönteinen tai neutraali. (Linjakumpu ym. 2023, s. 139–146.)

Oma positioni lestadiolaisuuteen nähden on neutraali, sillä en itse kuulu kyseiseen herätysliikkeeseen, eikä omaan perhepiiriini kuulu tai ole kuulunut lestadiolaisia. Olen kotoisin Itä-Suomesta, jossa lestadiolaisuus on ollut varsin marginaalinen uskonto, joten en ole myöskään koskaan elänyt yhteisössä, jossa lestadiolaiset arvot ja elämäntapa olisivat juuri kosketuksissa omaani. Toisaalta positioni voidaan nähdä olevan sopimaton tämänkaltaiselle tutkimukselle siltä osin, että tarkastelen liikettä täysin ulkopuolisena henkilönä, mutta samaan aikaan se antaa mielestäni mahdollisuuden mahdollisimman objektiiviseen tarkasteluun.

2 TUTKIMUKSEN TAUSTA JA TEOREETTINEN VIITEKEHYS

2.1 Lestadiolaisuus kristillisenä herätysliikkeenä

Täällä Lapissa, Marko liu'uttaa sormeaan ylemmäs.
-Jotain sata tai kaks sataa vuotta sitten syntyi Suomen ensimmäiset uskovaiset.

(MY, s. 14).

Lestadiolaisuus on Lars Leevi Laestadiuksen (1800–1861) saarnatoiminnan vaikutuksesta syntynyt herätysliike, joka nykyäänkin vaikuttaa luterilaisen kirkon piirissä. Lestadiolaisuus on globaalisti laajimmalle levinnyt pohjoismaissa alkunsa saanut uskonnollinen liike. Liikkeen suhde kirkon ja ympäröivän yhteiskunnan kanssa on ollut ajoittain jopa jännitteinen, johtuen esimerkiksi liikkeen luterilaiselle kirkolle osoittamasta kritiikistä, jonka mukaan kirkko olisi liian maallistunut. Lisäksi eripuraa kirkon ja vanhoillislestadiolaisuuden välille on syntynyt sakramenttiopeista ja ulkomaan lähetystyöstä. Arvostelusta huolimatta liike on pysynyt kirkon sisällä, mitta on pitänyt kuitenkin tietoisesti välimatkaa luterilaisuuteen. Liikkeen tietyt teologiset korostukset siis poikkeavat luterilaisesta opista.

Lestadiolaisuuden synnyinjuuret ovat Ruotsin pohjoisimmassa Lapissa, mutta vähitellen herätykset laajenivat myös Suomen puolelle. Suomesta muodostuikin muutamassa vuosikymmenessä lestadiolaisuuden huomattavin tukialue. (EVL 2023; Talonen 2001 s. 11; Salomäki 2010, s. 57; Kakkuri 2014, s. 207.) Vaikka Lappia on pidetty lestadiolaisuuden ydinalueena, on Pohjois-Pohjanmaa sen keskeisin kannatusalue. Pelkästään kannattajamäärä ei yksin tee kyseisestä maakunnasta voimakkaan kannatuksen aluetta, vaan kannatusaluetta tarkastellessa tulee huomioida lisäksi

yksittäisten paikkakuntien runsas prosentuaalinen kannatus väestöön nähden. (Huotari 1981, s. 149.)

Lestadiolaisuuden hajaantuessa useampiin haaroihin vuosisadan vaihteessa muodostui vanhoillislestadiolaisuudesta lestadiolaisuuden suurin ryhmä. Vanhoillislestadiolaisuuden keskusjärjestönä toimii vuonna 1906 perustettu Suomen rauhanyhdistysten keskusyhdistys eli SRK. Liikkeen kannattajien määrän on arvioitu olevan yli 100 000. Voimakkaimmin liike on levinnyt Pohjois-Pohjanmaalle, Oulun seudulle sekä Koillismaalle. Vanhoillislestadiolaisuus on jopa epätyypillinen sosiaalinen, kulttuurinen ja uskonnollinen liike suomalaisessa yhteiskunnassa. Se on harvinaislaatusesti kyennyt säilymään omaleimaisena ja valtakulttuurista poikkeavana, tietynlaista elämäntyyliä vaalivana noin sadantuhannen ihmisen yhteisönä aina agraarista, sodanjälkeisestä Suomesta 2000-luvun jälkimoderniin aikaan. (Nenonen, 2013, s. 114.)

Keskeisin kokoontumismuoto lestadiolaisille ovat seur³. Puhujilta sekä papeilta edellytetään lestadiolaisyhteisön hyväksyntää ja ainoastaan miehet voivat toimia liikkeessä puhujina. Julistuksen keskiössä ovat parannuksesta saarnaaminen sekä syntien anteeksiantaminen. Lestadiolaiset hyväksyvät uskoviksi ainoastaan liikkeen omassa vaikutuspiirissä olevat kristityt. Lestadiolaiseen elämäntyyliin on perinteisesti nähty kuuluvan suuret perheet ja perhekeskeisyys. (EVL 2023.) Uskon ja järjen kysymys on yksi klassisista uskontofilosofisista kysymyksistä. Vanhoillislestadiolaisuudessa järjen ja uskon kysymys teologisesti on hyvinkin yksiselitteinen. Vanhoillislestadiolaisuus edustaa maltillista fideismiä, jossa järki alistetaan uskonkysymyksissä uskolle. Arkisessa elämässä kysymys uskon ja järjen suhteesta on problemaattisempi teologisesta selvydestä huolimatta. Monet asiat eivät yksiselitteisesti lokeroitu järjen tai uskon kysymyksiksi, vaan päinvastoin ihmisten arkiset, käytännölliset ja poliittiset ratkaisut liittyvät usein joko suoraan teologiaan tai epäsuorasti siihen, mitä uskovana oleminen tarkoittaa. (Nykänen 2013, s. 149, 151.)

Lestadiolaisuus on tietyllä tapaa syntynyt pohjoisten kyläyhteisöjen uskonnoksi. Liikkeen levitessä kylät ottivat kantaa siihen, liittyvätkö ne lestadiolaisuuteen. Niissä kylissä, jotka niin sanotusti liittyivät lestadiolaisuuteen eivät tietenkään kaikki olleet lestadiolaisia, mutta liikkeeseen profiloituminen sävytti kylän toimintaa voimakkaasti. Kylien poliittinen yhteneväisyys oli nähtävissä siten, että pääosin kannatusta sai Keskuksapuolue ja jonkin verran Kokoomus. Kaiken kaikkiaan lestadiolaisuudella on ollut merkittävä osuus puoluepoliittiseen mobilisoitumiseen pohjoisessa. (Suolinna & Sinikara 1986, s. 27–28.) Osatekijänä uskonnon ja puoluepolitiikan yhteen kietoutumiselle on, että pohjoisissa kunnissa saarnamiehet olivat yleensä luottamustehtävissä

---

³ Seurat on hengellinen tilaisuus, jossa kuullaan puheita, selitetään *Raamattua*, ja lauletaan virsiä tai muita hengellisiä lauluja. Puhujina seuroissa voi olla pappi tai usein myös maallikko. Erityisesti herätysliikkeiden kokoontumisista käytetään nimitystä seur³. (EVL 2024).

sekä kunnan että kirkon elimissä. Toisin sanoen uskonnollinen identiteetti ja poliittinen kanta kulkivat käsi kädessä. (Suolinna & Sinikara 1986, s. 147.) Lestadiolaisuus on aina ollut yhteiskunnallisesti merkittävä liike, minkä vuoksi sen suhde kirkkoinstituution ja valtioon on ollut tärkeä. Suomalaisen yhteiskunnan näkökulmasta vanhoillislestadiolaiset näyttäytyvät luotettavina ja ahkerina kansalaisina, eivätkä he uhkaa valitsevaa järjestystä (Linjakumpu 2012, s. 14; Linjakumpu 2003, s. 88).

2.2 Poliittinen teologia ja poliittinen lestadiolaisuus

Kautta aikojen teologisiin ajattelutapoihin on liittynyt poliittisia ulottuvuuksia. Kristinuskon tultua valtionuskonnoksi antiikin Roomassa, kiihtyi myös poliittisyhteiskunnallinen ajattelu ennen näkemättömällä tavalla. Myöhemmin puolestaan reformaatio, valistus ja kahden maailmansodan aikakausi ovat murtaneet käsityksiä politiikasta ja teologiasta perusteellisesti. Toisen maailmansodan jälkeen kirkot ja erilaiset kirkolliset yhteisöt ovat ryhtyneet laatimaan erilaisia yhteiskunnallisia kannanottoja ja ulostuloja. (Päivänsalo 2014, s.181.) Näistä puheenvuoroista on kuitenkin tavallisesti haluttu jättää puoluepolitiikka ulkopuolelle. Vanhoillislestadiolaisuus voidaan nähdä poikkeavana uskontona siinä mielessä, että liikkeen suhtautuminen yhteiskunnalliseen vaikuttamiseen ja puoluepolitiikkaan on ollut lähtökohtaisesti myönteinen. Kuitenkin 1980-luvusta alkaen politiikka ja uskonto on haluttu aiemmasta poiketen erottaa vahvemmin toisistaan. (Nykänen & Harjumaa 2019, s. 59, 63). Tämä tutkimus kaivautuukin erityisesti puoluepolitiikan näyttäytymiseen uskonnollisessa liikkeessä kuin myös toisinpäin.

Poliittisen teologian keskeiset pyrkimykset voidaan kiteyttää kolmeen pääkohtaan: 1) uskonnollisiin käsityksiin sisältyvien poliittisten ajattelumallien teologinen tutkiminen, 2) poliittisen todellisuuden selittäminen uskonnollisten ajattelumallien vaikutusten kautta ja 3) uskonnollisesti motivoituneen poliittisen osallistumisen luonteen ja oikeuttamisen eettisfilosofinen tutkiminen. (Päivänsalo 2014, s. 183) Eräänlainen kiteytys poliittisesta teologiasta on, että nykymuodossaan sen voidaan ajatella olevan joukko erilaisia akateemisia lähestymistapoja, joita yhdistää pyrkimys analysoida uskonnon ja politiikan keskinäisiä suhteita. Tältä pohjalta voidaan muodostaa aiempaa jaottelua karkeampi kahtiajako sillä perusteella, onko analyysi painottunut teologiaan vai politiikkaan. (Nykänen & Luoma-aho 2014, s. 10–11.) Oma analyysini on tämän jaon mukaisesti teologisesti painottunutta, sillä päärooliin nousee uskonnollisävytteisen tekstin, tässä tapauksessa fiktiivisen tekstin, poliittinen luenta.

Laajalti lestadiolaisuutta tutkineen Tapio Nykäsen (2012) mukaan uskonnolliset näkemykset ja uskonnot ovat välttämättä yhteydessä poliittiseen päätöksentekoon, sillä ne vaikuttavat paitsi vallanpitäjien ajattelussa myös kansalaisten

äänestyskäyttäytymisessä. Nykäsen mukaan uskonto ei voi olla milloinkaan poliittisesti täysin neutraali ajattelun muoto, koska sillä on aina ajallinen ja maallinen ulottuvuus, joka liittyy ihmisten väliseen toimintaan sekä valtasuhteisiin. (Nykänen 2012, 11.) Uskonto on harvoin näkyvässä roolissa suomalaisessa politiikassa. Toisin kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, suomalaisessa politiikassa ei ole totuttu näkemään perusteluja *Raamatun* tai Jumalan tahdon kautta. Tyypillisesti uskonto näkyy suomalaisessa politiikassa arvokysymyksinä tai suoraan kirkkoon liittyvissä kysymyksissä. (Hjelm ym. 2024, s. 2.) Suomi lukeutuu muiden pohjoismaiden tavoin uskonnollisesti yhtenäiseen, yhden kirkkokunnan hallitsemaan protestanttiseen ryhmittymään, jossa evankelisluterilaisen valtakirkon rinnalla on pieniä vähemmistökirkkoja. Uskonnollinen yhtenäisyys suurimman kirkkokunnan erityisasemasta johtuen näkyy uskonnollisävytteisten ristiriitojen vähäisyytenä. (Mykkänen 2012, s. 292.)

Vanhoillislestadiolaisuuden opillinen suhde politiikkaan pohjautuu luterilaiseen kahden regimentin oppiin, jossa hengellinen ja maallinen valta on erotettu toisistaan. Hengellisen vallan kanavoinnista vastaa seurakunta, jonka lisäksi Pyhällä Hengellä on oma vaikutuksensa, kun taas maallista valtaa hallinnoi maallinen esivalta. Tämä esivalta kuitenkin on pohjimmiltaan Jumalan oikeuttama. Sillä, onko maallinen valta demokraattista tai esimerkiksi monarkiaan perustuvaa, ei ole lestadiolaisille merkitystä. Vaikka maallisen vallan katsotaan olevan Jumalan oikeuttamaa, voi maallinen valta opin tulkinnan mukaan toimia maallisilla ehdoilla, joita kristittyjen on toteltava, vaikka he ajattelisivat "pakanallisuuden" olevan ongelmallista hengellisestä näkökulmasta katsottuna. (Nykänen & Harjumaa 2019, s. 66.)

Vanhoillislestadiolainen teologia sisältää itsessään jo runsaasti poliittisia piirteitä johtuen liikkeen sisäisestä vallankäytöstä. Keskeisin sääntö liikkeessä on oppi Jumalan valtakunnasta. Sääntö on teologinen konstruktio, joka sisältää selkeitä poliittisia ulottuvuuksia. Se on samaan aikaan myös hyvin johdonmukainen suhteessa Jumalaan sekä maallisen esivallan ideoihin. Mainitut subjektit ovat auktoriteetteja, joille uskoavaisen tulee olla kuuliainen ja joiden oikeellisuuteen hänen tulee luottaa. Koko vanhoillislestadiolaisuutta siis määrittää yksi keskeinen sääntö: auktoriteettia tulee kunnioittaa. Koko liikkeen aate perustuu näin ylemmän vallan olemassaoloon ja sen sääntöjen noudattamiseen kuuliaisesti. Poliittisen teologian perspektiivistä katsottuna Jumalan valtakunta on teologisesti identifioitava ryhmä, joka toimii maallisella alueella muodostaen poliittisen yhteisön. (Nykänen 2012, s. 259.)

Vanhoillislestadiolaisuus liikkeenä on myös yhteiskunnallinen toimija, ja lähtökohtaisesti yhtä poliittinen, kuin mikä tahansa muu yhteiskunnallinen liike. Ei ole ihme, että vanhoillislestadiolaisuuden poliittiset ulottuvuudet liitetäänkin usein puoluepoliittisuuteen, sillä vanhoillislestadiolaisuus ja liikkeen jäsenet ovat olleet vahvoina

toimijoina niin valtakunnan kuin paikallisen politiikan tasolla⁴. Lestadiolaiskansanedustajat ovat osaltaan vaikuttaneet siihen, että liikkeen jäsenten läheiset yhteydet Suomen Keskustaan (ent. Keskustapuolue ja Maalaisliitto) ovat tulleet ilmi⁵. (Linjakumpu 2012, s. 26–27.)

---

⁴ Puoluepolitiikasta tarkemmin luvussa 3.

⁵ Käytän puolueesta tutkielmassa sitä nimitystä, jolla se on silloisena ajankohtana tunnettu.

3 PUOLUEPOLITIikka JA LESTADIOLAISUUS MATKAYSTÄVÄSSÄ

Meikäläisistä tulee vielä tämän maan presidenttejä ja johtajia, kaikki aina sanoivat. Koska epäuskoisten aivot surkastuvat ja niistä tulee tyhmiä, kun viina tappaa niiden aivosolut.

(MY, s. 271.)

3.1 Puoluepoliittisuuden kytkeytyminen lestadiolaiseen arkeen

Puolueilla on useita erilaisia tehtäviä edustuksellisessa demokratiassa. Ne muun muassa esittävät kansalaisille toisistaan poikkeavia toimintamalleja, ylläpitävät poliittista keskustelua edistävät kannattajiensa sekä aatteellisia että aineellisia etuja ja tavoitteita kuin myös jäsentensä poliittista aktiivisuutta. (Paloheimo & Rautio 2008, s. 11.) Lisäksi puolueet tuovat järjestystä ja yhtenäisyyttä poliittiseen elämään. Puolue on siten instituutio, joka pyrkii vaikuttamaan valtiovaltaan. Puolue kokoaa yksittäiset intressit yhteisiksi intresseiksi, ja toimii niiden puolesta. (Wiberg 2006, s. 49.) Uskonnollisiksi lukeutuvilla puolueilla on ja on ollut Suomessa vain marginaalinen asema. Tällä hetkellä ainoa olemassa oleva selvästi uskonnolliselta perustalta lähtevä poliittinen puolue Suomen puoluejärjestelmässä on Suomen kristillisdemokraatit (ent. Suomen kristillinen liitto). (Mykkänen 2012, s. 292.) Selkeät puoluekannat määrittävät varsin paljon arkista elämää ja todellisuutta. Puoluekannat tuovat mukanaan tyypillisesti politiikan ulkopuolelle ajateltuja asioita, jotka näkyvät usein vain arkisina valintoina, joihin yksilö ei välttämättä enää edes kiinnitä huomiota. Tällaisia asioita ovat esimerkiksi tiettyjen tuotemerkkien valitseminen, tiettyjen yritysten ja kauppaketjujen suosiminen tai lehtien ja kirjallisuuden valitseminen poliittisin perustein. Arkielämää eletään erilaisten rakenteellisten rajojen alaisina, joista neuvotellaan, joita tulkitaan uudelleen ja haastetaan samanaikaisesti. Samalla arkielämän rakenteet vaikuttavat laajempiin poliittisiin identifikaatioihin. (Wallenius-Korkalo 2018, 38.) Ennen varsinaisen

puoluelaitoksen vakiintumista Suomessa, lestadiolaiset olivat tottuneet toimimaan uudenlaisten ajatusten herättelijöinä. Liikkeen 1800-luvun poliittisesta roolista voidaan puhua *esipoliittisena* roolina (Linjakumpu 2003, s. 96).

Myöhemmin vanhoillislestadiolaisuudessa on jopa avoimesti kytketty uskonto puoluepolitiikkaan. Yhteiskunnallisesti yhteys voidaan nähdä huomattavana poliittisena tekijänä, sillä liikkeellä on mahdollisuus muodostaa valtakeskittymiä alueilla, joissa liike on vahvasti edustettuna. Tässä vanhoillislestadiolainen liike erottuu muista uskonnollisista yhteisöistä, koska sillä on vahva poliittinen profiili. (Nykänen 2012, s. 11–12.) Lestadiolaisuudella ja Suomen Keskustalla on pitkä yhteinen historia aina vuodesta 1919, jolloin Maalaisliitosta tuli vanhoillislestadiolaisten tärkein puolue. Vastustus poliittista vasemmistoa kohtaan sen sijaan on ollut vahvana jo 1900-luvun ensimmäisellä vuosikymmenellä ja jatkunut jossain määrin myös tähän päivään saakka, sillä punavihreät arvot eivät ole harmoniassa vanhoillislestadiolaisen maailmankuvan kanssa. Tyypillisesti vasemmistolaisiksi mielletyt piirteet kuten ateismi ja yhteiskuntajärjestystä horjuttavat periaatteet on koettu vieraiksi lestadiolaisten keskuudessa. Muutos aiempaan on kuitenkin se, että 2000-luvulla ei ole enää haluttu määrittää niin sanottuja sopivia ja epäsopivia puolueita, vaikka Suomen Keskusta onkin pysynyt vanhoillislestadiolaisille edelleen merkittävänä, joskin puolueen kristillisreformistinen luonne on vuosikymmenien aikana liudennut maallistuneeksi yleispuolueeksi. Moni lestadiolaisista asettuikin poliittisesti keskusta-kokoomus-akselille. (Talonen 1988, s. 131; Talonen 2019, 24, 31–32; Mykkänen 2012, s.292.)

Tapio Nykäsen mukaan vasemmiston kannattaminen ei myöskään ole samanlainen synty kuin 1960- ja 1970-luvuilla, vaikka sitä vierastetaan. Vaikka puoluepolitiikkaa on alettukin entiseen verrattuna vältellä ja pitää erillään uskonnosta, eivät yhteiskunnalliset ulostulot ja kannanotot ole vähentyneet liikkeessä. Sana ”poliittisuus” katsotaan linkittyvän automaattisesti juuri puoluepolitiikkaan, jonka pelätään sotkevan yhtenäistä aatteellista arvomaailmaa uskonasioihin liittyen. Tämän vuoksi liike haluaa puhua nykyään pikemminkin yhteiskunnallisesta vaikuttamisesta kuin poliittisesta vaikuttamisesta. (Nykänen 2012, s. 170–171.)

Lestadiolaisuuden ja puoluepolitiikan yhteen kietoutumisen juuret ulottuvat vuoteen 1905, jolloin suurlakon jälkeisessä murrosvaiheessa tämä suhde ensi kertaa muotoutui. Jo ensimmäiset eduskuntavaalit olivat näyte lestadiolaisesta äänestysaktiivisuudesta, kun liikkeen johto innosti jäseniään poliittiseen osallistumiseen, joka nähtiin suotavana ja toivottavana. Linjakummun (2003, s. 88–89) mukaan 1900-luvun alussa tehtyjä puoluekannanmäärittelyjä voidaan pitää relevantteina, sillä ne kantoivat läpi vuosisadan ja vaikuttavat osaltaan vielä tänäkin päivänä. Vaikka yhteneväisyyksiä poliittiselle ajattelulle lestadiolaisten keskuudessa on valtakunnallisesti nähtävillä, on syytä kuitenkin muistaa, että yksittäisissä kunnissa politiikkaa toteutetaan

paikallisesti aina omalla tavallaan. (Nykänen & Harjumaa 2021, s. 38.)

Matkaystävässä lestadiolaiset kysyvät usein seuroissa apua siihen, miten uskovaisena - ”meikäläisenä” - kuten he itse sanovat, on sopivaa toimia. Keskusteluun tulevat monesti uudet muotituulet, kuten aerobic tai kreppiraudan käyttö, joiden äärellä ollaan ymmällään siitä, sopivatko ne lestadiolaiseen elämäntyyliin. Lestadiolaisen vallankäytön voidaan nähdä olevan pitkälti määrittelyvaltaa ja hallintaa keskittyen siihen, mitä lestadiolaisuuteen kuuluva voi arjessaan tehdä ja miten hänen kuuluu toimia suhteessa ympäröivään maailmaan ja yhteisöönsä (Linjakumpu 2012, s. 28–29).

Analysoin seuraavaksi *Matkaystäväin* katkelmia, joissa keskustelun kohteeksi nousevat arkipäivän poliittiset valinnat, joita romaanissa tehdään. Osa valinnoista on korostetusti puoluepolitiikan määrittämää käytöstä, kun taas osa pikemminkin tarkkanäköisyyttä vaativaa, poliittisten arvojen ohjaamaa toimintaa, jonka ei kuitenkaan sanoiteta liittyvän suoranaisesti politiikkaan. Tässä yhteydessä voidaan puhua epävirallisesta politiikasta.

Romaanin alussa kertoja on kahdeksanvuotias lestadiolaisperheensä ainokainen. Hänen paras ystävänsä on vuotta vanhempi naapurissa asuva Raisa, joka on myös perheensä ainoa lapsi. Raisa on lähtöisin suorastaan päinvastaisesta perheestä kuin kertoja itse, sillä Raisan perhe ei elä lestadiolaisen elämäntyylin mukaisesti, vaan he kannattavat muun muassa vasemmistolaisia arvoja. Ystävyys Raisaan on kertojalle mahdollisuus nähdä epäuskovaisten maallista elämää, joka ajoittain on kiehtovaa, mutta myös pelottavaa. Raisan lisäksi kertojan lähipiiriin kuuluu luokkatoveri Marko, jonka kanssa kertoja ei tahtoisi olla missään tekemisissä, mutta jota hän kuitenkin omalla tavallaan säälii tämän vähävaraisen perhetaustan takia. Kertoja pelkää samaan aikaan tulevansa yhdistetyksi Markoon, sillä he ovat luokkansa ainoat lestadiolaiset oppilaat, mutta toisaalta hän kokee Markon olevan ainoa joka kouluympäristössä voi täysin ymmärtää häntä. Markolle hän esimerkiksi uskaltaa tunnustaa kuuntelevansa kotona salaa *Valittujen Palojen* mainoskasettia, jossa on näytteitä silloin suosiossa olleista iskelmä- ja tangokappaleista, jotka lestadiolaisten silmin luokiteltaisiin rokkimusiikiksi:

Miten teillä voi olla rokkikasetti? -Ei tää ole oikea, tää on vaan mainos, minä huudan. *Miljoona, miljoona, miljoona ruusua, tuoksua tuoksua tuoksua rakkauden. Tervetuloa Valittujen palojen huippuviihteen seuraan, tältä näyttekasetilta kuulette parhaat helmet kahdeksantuntisesta kasettisarjasta, joka tarjoaa musiikkia kaikkiin teidän elämänne hetkiin. Tummat silmät ruskea tukka, niihin kerran langeta sain. Aavan meren tuolla puolen jossakin on maa, missä onnen kaukorantaan laine liplattaa.*

(MY 2019, s. 75.)

Juuri *Valittujen Palojen* liittyminen oikeistomyönteiseen, vasemmistoa vastustavaan keskustalaisperheeseen ei ole täysin sattumaa. *Valitut Palat (Reader's Digest)* on

vuonna 1922 perustettu amerikkalaislähtöinen julkaisu, joka on alun perin koonnut eri lehdistä eri pituisia kirjoituksia yksiin kansiin. Pian mukaan tulivat toimituksen omat kirjoitukset. Suomessa *Valittuja Paloja* alettiin julkaista sodan jälkeisenä aikana vuonna 1945. Julkaisu nähtiin tuulahduksena suuresta maailmasta ja se otettiin avosylin vastaan. Lehteä on sen alkuaajoista lähtien sävyttänyt amerikkalainen optimismi. Kahta asiaa lehti on vastustanut jo varhain: kommunismia ja tupakkateollisuutta. Pelkän lehden kustantamisen rinnalle ovat tulleet kirjat, kielikurssit ja musiikki. Suomessa joka toisen klassisen musiikin levyn tuotemerkki kuuluu *Valituille Paloille*. (Verkkola 1995.) Alusta lähtien *Valitut Palat* sai Suomessa poliittisen roolin. Lehdestä saattoi lukea esimerkiksi diktatuurimaista sellaisia tarinoita, joita ei muualla julkaistu. Vaikka Suomen toimitus pyrki varovaiseen linjaan, *Valituissa Paloissa* ilmestyi hyvinkin kriittisiä juttuja sosialistimaiden arkitodellisuudesta. (Snellman 2005.) *Valituilla Paloilla* on tiedonvälitystehtävä, mutta samaan aikaan se pyrkii vaikuttamaan - sekä yhteiskunnassa että yksityisten ihmisten elämässä (Nieminen, 1995, s. 6).

Valitut Palat tulevat esille *Matkaystävässä* uudestaan myöhemmin, kertojan jo ollessa nuori aikuinen. Teini-iässä ja nuorena aikuisena kertojan parhaimpiin ystäviin kuuluvat lestadiolaiset tytöt Päivi ja Maija. Heidän suurimpana unelmana on ollut saada ihanat lestadiolaishäät kunnon miehen kanssa. Tytöt pääsevät lopulta tekemään Päivin häävalmisteluja, kun morsian huomaa unohtaneensa yhden asian: ”-Apua ne on kaikki vielä kirjoittamatta, Päivi parahtaa ja työntää minulle kasan sydänpapereita, kultatussin ja Valittujen Palojen *Elämänviisauden käsikirjan*. -Olen merkinnyt sinne kaikki sopivat.” (MY 2019, s. 209.) Epäuskoisten kirjahyllyjä ja lehtikoreja tutkiessa kertoja toteaa eri tilanteissa niistä löytyvän sellaisia kirjoja ja lehtiä, mitä ei uskovaisessa kodissa koskaan olisi. Maallisista julkaisuista *Valittujen Palojen* tuottamat teokset näyttävät olevan lähtökohtaisesti sopivia myös uskovaiseen kotiin, vaikka ne eivät edusta kaikkia miellyttävää tyyliä, kuten häjärjestelyjen keskellä vaihdettu supattelu osoittaa: ”-Mun häihin ei todellakaan tule mitään Valittujen Palojen lainauksia ja Tiimarin kultatusseja, Maija kuiskaa minulle.” (MY, s. 210.)

Ruokakaupoilla tiedetään Suomessa olevan omat poliittiset profiilinsa ja elintarvikeliikkeiden välinen poliittinen kilpailu onkin ollut vallalla jo sodan jälkeisestä ajasta alkaen. *Matkaystävässä* ruokakaupat eivät osoittaudu yhdentekeviksi palveluiksi, vaan niihin suhtaudutaan myös poliittisen vakaumuksen kautta. Vuonna 1945 SKDL:n ja SDP:n vaalivoitto säikäytti Keskon kauppiaat, joiden talouselämää vasemmiston nousu olisi voinut horjuttaa. (Komulainen 2023, s. 37–39.) Vastakkainasettelu työväenluokan ja porvariston välillä on ollut selkeä myös 1960-luvulla, jolloin E-liike tiivisti yhteistyötä työväenjärjestöjen kanssa. Syinä tämän kaltaiselle profiloitumiselle olivat poliittisen vasemmiston nousu ja uusi valittu, aatteellisuutta korostava linja. Tähän asiakaspohjaan uskottiin, sillä työväenäänteeseen sitoutuneita pidettiin uskollisina asiakkaina. Pikkuhiljaa E-liikkeen punertuminen jatkui ja osuuskauppaliike

politisoitui entisestään. Poliittisten ryhmien (SKDL ja SDP) hyväksyntä vaadittiin tärkeimpiin ratkaisuihin, ja isojen päätösten onkin väitetty syntyneen edellä mainittujen puolueiden ryhmäkokouksissa. E-liikkellä ei ollut mahdollisuutta kilpailla hinnassa, joten liike luotti aatteen painavan tarpeeksi kuluttajan tehdessä päätöksen asioida heidän liikkeissään. Vuosikymmenten ajan E-liike on ollut tunnetusti poliittisen vasemiston kannattajien elintarvikeliike. *Matkaystävässä* eletään vuotta 1985, jolloin vuosikymmenen alussa perustetut Siwat olivat verrattain uusia myymälöitä, jatkaen kuitenkin ihmisten mielissä E-liikkeen poliittista perintöä. (Komulainen 2021, s. 84, 88, 148.)

Näistä poliittisista hiertymistä johtuvaa perua on havaittavissa myös romaanin katkelmissa, joissa tuodaan hyvin selvästi esille jyrkkä suhtautuminen Siwassa käymiseen.

“Me saadaan Raisan kanssa molemmat ostaa illaksi karkkia kymmenellä mar-kalla, mutta Raisa saa enemmän koska se ostaa Siwasta. Siellä on halvempaa kuin R-Kioskillä. Me ei käydä äidin kanssa koskaan Siwassa, koska se on kommunistien kauppa. Kerran meidän oli pakko hakea sieltä leipä, kun ei ehditty Sokokselle. Leipä oli kuitenkin sisältä homeessa ja me mentiin palauttamaan se. Ai teillekö se sattui? Siwan myyjä sanoi. Ja heti kun päästiin Siwasta pois, äiti sanoi, että tässä se taas nähtiin kommunistien touhu. Sen jälkeen me ei todellakaan olla käyty siellä, en minäkään, vaikka sieltä saisi kuinka halvalla karkkia. Me ei kommunisteilta osteta mitään, ne ajo mummon ja papan pois omasta kodistaan.”

(MY, s. 17.)

Edeltävästä katkelmasta näkyy, kuinka vahvasta perheen ja koko yhteisön yhteisestä poliittisesta näkemyksestä tulee myös lapsen totuus ja aate. Lasten tiedetään harjoit-tavan arkipäivän politiikkaa, siinä missä muidenkin ihmisten. Lasten poliittinen toi-minta muodostuu usein sosiaalisten vaatimusten paineesta, yhteisön ehdoilla ja niitä haastaen (Kallio 2006, s. 81.) Vaikka kahdeksanvuotias ei luultavasti ymmärrä, mitä kommunismi edes tarkoittaa, on hänelle kerrottu sen tehneen pahaa mummolle ja pa-palle, jolloin lapselle on selvää, ettei sellaisen kannattajiksi luokiteltavia ihmisiä voida suvaita. Siwa muodostuu lapsen silmissä jopa syntiseksi paikaksi, mikä ilmenee seu-raavassa keskustelussa kertojan ja hänen äitinsä välillä:

Nostan peukalon, etusormen ja keskisormen pystyyn ja vielä nimettömänkin, koska muistan heti neljännenkin synnin Raisan elämästä.

-Raisa saa käydä Siwasta ostamassa karkkia ja se saa enemmän koska Siwassa on halvempaa kuin Ärrällä, valitan.

-Stimorol-purkka varsinkin on siellä tarjouksessa melkein markan halvempi, sitä mä oon käynyt sieltä kerran ostamassa.

-No siitä, ei sitten kannata huudella muiden uskovaisten kuullen, äiti sanoo ja kiskoo yöpaidan saumaa vieläkin löysemmälle.

-Siitä tarjouksestako?

-No ei mistään Siwassa käymisistä tai muista epäuskoisten touhuista, äiti sa-noo.

(MY, s. 20.)

Kyseinen dialogi osoittaa sen, että ei ole kyse pelkästään siitä, onko Siwassa käyminen vastoin omaa poliittista kantaa, vaan politiikka nivoutuu suoraan myös uskontoon ja Siwassa käymistä pidetään paitsi kommunistien myös epäuskoisten toimintana. Lisäksi yhteisön paine näkyy siinä, että vaikka omassa perhepiirissä voitaisiin antaa anteeksi se, että lapsi on mennyt kaverinsa mukana perheen boikotoimaan myymälään, halutaan kuitenkin varmistaa, ettei tieto kantaudu muiden yhteisön jäsenten keskuuteen.

Useaan kertaan romaanissa käy ilmi, että uskovaiset ovat Sokoksella, leikkaavat Sokoksen mainoksista koulun kollaasitehtävää varten tai että kommunistit estävät heidän pääsyä Sokokselle mielenosoituksellaan. (MY 2019, esim. s. 21, 24, 61.) Lisäksi kauppareissuja hoidetaan S-marketissa ja myöhemmin päähenkilön asuessa Helsingissä, mukaan tulee myös samaan konserniin kuuluva elintarvikeliike Alepa. Samoin arkisissa keskusteluissa käy ilmi, että Siionin⁶ jäsenet ovat Osuuspankin asiakkaita ja voivat esimerkiksi käyttää vaatteita tai asusteita, joissa on Osuuspankin logo, kun taas tietyt tuotemerkit tai maailmaan liitettävät brändit ovat usein paheksuttuja. Lisäksi kertoja kuvailee lestadiolaisten kotien kirjahyllyissä komeilevia Osuuspankin Hippo-pankkeja.

Monissa yhteyksissä romaanin uskovaiset pohtivat yhdessä, voidaanko jokin asia yhteisesti hyväksyä, ja lopputulemana onkin usein, että mikäli löydetty porsaanreikä aiotaan hyödyntää, ei siitä tule ”huudella muille”. Yksi esimerkki tästä on myönnytys, jonka Siwa saa osakseen, kun Markon perheen omistama sikala palaa, ja he joutuvat evakkoon kertojan kotiin. Tapauksen myötä yhteisöllisyys nostaa päätään, ja lestadiolaisten lisäksi apuaan haluaa tarjota myös heidän karttamansa ruokakauppa:

Ovikello soi taas. Oven takana seisoo Siwan myyjä.

-Kuulin, että täällä olisi varmasti syöjiä, myyjä sanoo ja ojentaa muovikassin. Se on täynnä vaaleanpunaiseksi kuorrutettuja hillomunkkeja.

-Ne olisivat ehtineet pilaantua maanantaihin mennessä. Äiti ja isä katsovat toisiaan. Kumpikaan ei kehtaa sanoa mitään.

-Voiko uskovaiset muka syödä kommareiden munkkeja? kysyn myyjän lähdettyä.

-Eihän niitä nyt poiskaan voi heittää, Järvisen Paavo sanoo ja nappaa pussista päällimmäisen.

- Jumalan viljaa.

(MY, s. 96.)

---

⁶ Siionilla tarkoitetaan seurakuntaa (EVL 2024).

Lapsi ajattelee kyseisessä tilanteessa selvästi hänelle opetettujen mallien mukaisesti, ja haluaa osoittaa aikuisille ymmärtävänsä tilanteen olevan ristiriitainen ja kiusallinen. Asia ratkaistaan kuitenkin järkiperustaisesti ja loppukaneetiksi valitaan vielä yhteys Jumalaan, jolloin kyseenalaistamisen varaa jää muille hyvin vähän. Myöhemmin kertojan jo ollessa erkaantunut lestadiolaisuudesta, mainitaan Siwan muovikassit neutraalina asiana ilman mitään ylimääräistä lisämainintaa.

3.1.1 Kommunismin vastaisuus

Kuten aiemmin mainittua, lestadiolaisuus on syntynyt pohjoisen uskonnoksi ja muodostanut vankimmat kannatusalueensa Pohjois- ja Keski-Pohjanmaalle sekä Koillismaalle. Vaikka yhtä jyrkkää maantieteellistä rajausta ei enää voida tehdä, on etelään levinneillä liikkeen jäsenillä usein pohjoisesta peräisin olevat sukujuuret. Liikettä siis edelleen kutsutaan pohjoisen liikkeeksi, joskin nimitys on saanut maantieteellisyyden rinnalle myös muita merkityksiä. Yksi merkitys liittyy suoraan elämäntapaan ja ihanteisiin, jotka ovat muodostuneet sotien välisenä aikana ja niiden jälkeen pohjoissuomalaisessa maaseutumiljöössä. Moraalisen ihanteen runko on 1950-luvun tienoilla vallinneiden maaseutuihanteiden muodostama. Tuona aikana oli tyypillistä vieroksua tanssia, meikkaamista, alkoholia ja teatteria, joita pidettiin kaupunkilaisen elämäntyylin erikoisuuksina. Samalle vieroksuttavien asioiden listalle kuului myös kommunismi. (Nenonen 2013, s. 118.)

Vanhoillislestadiolaisuuden piirissä kommunismi on nähty vaaraksi suomalaiselle yhteiskunnalle. 1960-luvulla antikommunistinen asenne alkoi nostaa yhteisön sisällä päätään, joskin yhteydet poliittiseen vasemmistoon olivat kuitenkin varsin marginaalisia ja paikallisia (Talonon 2019, s. 27–28). Lestadiolaisuuden suhdetta kommunismiin voidaan tarkastella suhteessa vasemmistoon ylipäätään, sillä vanhoillislestadiolaiset eivät ole tehneet mainittavaa eroa sosiaalidemokraattien ja kommunistien välillä (Linjakumpu 2003, s. 89). Tämänkaltainen yleistäminen esiintyy kertojan ja hänen äitinsä välisessä keskustelussa, jossa äiti kyllä selventää tyttärelleen kommunistien olevan eri asia kuin sosiaalidemokraattien, mutta ei vaivaudu tekemään merkittävää eroa puolueiden välille. Kommunismilla on kuitenkin sosiaalidemokraatteihin verrattuna seuraavassa dialogissa hieman negatiivisempi varjo päällään, sillä äiti korostaa, ettei Raisa sentään kommunisti ole:

- Onko Raisakin vielä lapsuuden uskossa?
- Kyllä Raisakin varmasti on vielä säilyttänyt lapsenuskon.
- Vaikka on kommunisti?
- Ei kai se Raisa sentään ole kommunisti.
- Niin kaikki huutelee koulussa tai ainakin että Raisan isä on, kerron ja nouse peiton alta istumaan, jotta äiti varmasti kuulee mitä sanon.
- Ja Raisa on sanonut että Neuvostoliitto on hienoin maa.

-Raisan vanhemmat ovat sosiaalidemokraatteja, äiti sanoo.
-So-si-aa-li-de-mok-raat-teja?
-Niin, äiti sanoo. -Ne on... vähän niinkuin kommunisteja mutta ei niin mahdottomia, mutta semmoisia Neuvostoliiton hännystelijöitä kuitenkin.

(MY, s. 20.)

Kertoja on kääntynyt huolestuneena äitinsä puoleen, sillä on kuullut aiemmin Markolta Raisan olevan kommunisti. Samalla Marko on antanut perusteet sille, miksi kommunistien kanssa ei ole sopivaa viettää aikaa:

Perjantaina koulun jälkeen Marko lähtee kävelemään perääni. Se sanoo, että haluaa tulla meille.
-Ei se käy, oon luvannut olla Raisan kanssa.
-Ai Raisan, nehän on kommunisteja. Marko katsoo minua hämmästyneenä. Tai ehkä kuitenkin pettyneenä.
-Mistä tiität?
-Kaikkihan siitä puhuu koulussa.
-Mitä sitten?
-Ei kommunistien kanssa saa olla.
-Miksei muka?
-Kommunistit ei usko Jumalaan.
-Kyllä mä sen tiedän.
-Kommunistit tekee Neuvostoliitossa kirkoista perunavarastoja.
-Miten niin?
-Meidän pappa on kertonut, sanon. -Kommunistit ajoi ne pois niiden omasta kodista ja ne joutui evakkoon, mutta se ei oikeastiaan haitannut niitä koska sitten ne pääsi asumaan Suomessa sellaiseen taloon missä oli oikeita uskovaisia.

(MY, s. 13.)

Marko ei pelkästään ilmaise, että kommunistien kanssa ei ole suotavaa olla, vaan sanoo sen olevan suorastaan kiellettyä. Ylisukupolvinen suhtautuminen kommunismiin jatkuu lasten puheissa, vaikka he perustavat selvästi sanansa aikuisilta kuulemiin asioihin. Kommunisteja kuitenkin kiitetään sivulauseessa siitä, että juuri heidän perheensä on päässyt oikeiden uskovaisten joukkoon. Sukupolvien yli kantava negatiivinen suhtautuminen kommunismiin ei ole ihme, sillä kirkon poliittiselle orientaatiolle oli sodan päättymiseen asti tunnuksenomaista avoin kommunismin sekä sitä edustavan Neuvostoliiton vastaisuus ja pelko. Sodan loppumisen jälkeen kirkon ja koko muun suomalaisen yhteiskunnan oli alettava suhtautumaan maltillisemmin kommunismiin. Suomalainen antikommunismi, jonka kiistaton osa kirkkokin oli, ei suinkaan kadonnut mihinkään, vaan jatkoi toimintaansa matalammalla profiililla aiempaan verrattuna. (Jalovaara 2007, s. 22.) Pohjois-Suomessa eli lestadiolaisuuden vahvoilla kannatusalueilla, myös vasemmistolla on ollut vankka kannattajakuntansa. Näin ikään samalla alueella toimivien liikkeiden on tullut huomioida toisensa. (Linjakumpu 2003, s. 89) Sodan jälkeen lestadiolaiset kuitenkin olivat merkittävässä roolissa SKDL:n patoajina ja maalaisliiton satureina puolueen vahvoilla kannatusalueilla (Vesikansa 2004, s. 247). SRK:n vuosikokouksissa varoiteltiin 1940–1960-luvuilla

useampaan otteeseen kommunismista (Aspegrén 2014, s. 123). Vanhoillislestadiolaiset saarnamiehet tekivät jo vuonna 1960 yhteisen linjanvedon siitä, ettei kristitty ihminen voi olla kommunisti, sillä kommunismi on olemukseltaan ateistista materialismia. (Jalovaara 2007, s. 144.)

Raisan koti on kertojalle paikka nähdä asioita, joita hän ei omassa tai lähipiiriinsä kuuluvien kodeissa koskaan näkisi. Syntisten asioiden kuten viinanjuonnin yhdistetään kuuluvan kommunistiseen aatemaailmaan ja elämäntapaan, vaikka 1980-luvulla viinapulloja olisi voinut olla esillä uskovaisia koteja lukuun ottamatta muissakin kuin vasemmistolaisissa kodeissa. "Viinapulloja! Hirveän paljon viinapulloja, ne hohtelevat kirkkaissa valoissa. Niitä on ainakin sata! Tai tuhat! Kumarrun lähemmäksi kaappia. Näen naamani pullojen välistä. Ainakin sata kertaa minä! Kappihan on täynnä peilejä. Tässä se taas nähtiin kommunistien touhu." (MY 2019, s. 19.) Edeltävässä katkelmassa kertoja ihmettelee ja kauhistelee Raisan kodissa näkemiään viinapulloja ja peileillä vuorattua kaappia, joka suorastaan korostaa ja monistaa pulloja. Lisäksi kertoja toistaa mielessään äidiltään oppimaansa fraasia: "Tässä se taas nähtiin kommunistien touhu." (MY, s. 17). Myöhemmin nuorena aikuisena, jo erottuaan liikkeestä, kertoja haluaa omaan kotiinsa samanlaiset peilihyllyt, vaikka muut yrittävät sanoa hänelle, etteivät ne ole enää muotia (MY 2019, s. 29). Tämä esimerkki osoittaa sen, että valtaväestöstä poikkeavaa elämää viettäneenä kertoja on nähnyt elämässään vain murusia, lestadiolaisin termein, maailmaan kuuluvien ihmisten elämästä. Samaan aikaan kertoja haluaa osoittaa tietävänsä tapoja ja käytäntöjä, jotka olivat tulleet hänelle tutuiksi epäuskoisten kavereiden kautta. Samalla kertoja toisaalta osoittaa itselleen olevansa nyt oikeutettu omistamaan jotain sellaista, mikä entisessä elämässä ei olisi ollut mitenkään mahdollista.

"-Uuesaa ja nato, rauhan perikato! -Uuesaa ja nato, rauhan perikato!"

Kauppakatu on täynnä väkeä, leveä jono kulkee kohti Kirkkopuistoa. Kulkuun päättä ei edes näy, se jatkuu varmaan Anttilalle asti. Jotkut soittavat rumppuja, toiset torvia. Jotkut heiluttelevat viirejä ja isoja kylttejä. Yhdessä kyltissä lukee: Suomi rauhan edelläkävijä! [--]

-Tämä nyt on tätä kommunistien vöyhöttämistä, näitä niiden rauhanmarsseja.

-Ai minkä rauhan?

-No rauhan... maailmanrauhan puolesta ne puhuvat.

-Ai niinkuin rauhanyhdistyksen rauha?

-No ei se ole ihan sama, äiti sanoo entistä hermostuneempana.

-Neuvostoliiton puolesta nämä marssivat, ovat Neuvostoliiton sätkynukkeja."

(MY 2019, s. 61–61.)

Dialogeissa, jotka sijoittuvat minäkertojan lapsuuteen, ilmenee usein lapselle ominainen tapa kysyä ja ymmärtää asioita omasta kuplasta tarkastellen. Ilmiö toistuu myös edellä mainitussa keskustelussa. Kommunismi esimerkiksi on lapselle etäinen asia muilta kuin siltä osin, etteivät uskovaiset hyväksy kommunismia ja, että se

luokitellaan synniksi. Lapsen on kuitenkin hankala käsittää rauhan käsitettä muussa kuin oman elinympäristönsä kontekstissa, jolloin rauha käsitteenä assosioituu rauhanyhdistykseen. Kertoja ja hänen äitinsä huomaavat Raisan perheineen olevan mukana marssilla. Kertoja on jo aiemmin järkyttynyt Raisan syntilistasta, mutta kommunismin, jonka aatetta hän ei selvästi vielä lapsen mielessään täysin ymmärrä, on hänelle ikään kuin viimeinen varmistus siitä, ettei Raisa voi enää olla niin sanotussa lapsuudenuskossa, johon saarnamiehet ovat kertoneet kaikkien maailman lasten syntyvän:

Nyt olen aivan varma, aivan sata tai tuhat tai miljoona prosenttia varma, että Raisa ei ole enää lapsuudenuskossa. Se on teoillaan kieltänyt uskonsa, television katsomisella, svengilauluilla, kynsilakoilla ja korvakoruilla. Ja nyt sitten vielä tämä kommunistijuttukin.”

(MY, s. 62.)

Uuden rauhanyhdistyksen avajaisissa kertojan maallinen ja hengellinen maailma kohtaavat ei toivotulla tavalla, kun Raisan isä tulee virkansa puolesta tilaisuuteen:

Raisan isä näyttää ihan vieraalta, niin kuin olisi väärässä paikassa. Se ei kuulu tänne. En haluaisi nähdä sitä. Minua alkaa hävettää. [--] Raisan isä kättelee meitä ja pörröttää hiuksiani, joihin äiti on tehnyt kihartimella kiharoita. Kommunisti, minä sihadan sisäänpäin, mutta ulospäin hymyilen. Niin äitikin varmasti tekee.

(MY 2019, s. 85.)

Lapsi toistaa, vaikkakin vain mielessään jälleen vanhemmilta opittua mallia, ja miettii selvästi, mitä äiti tilanteessa ajattelee, ja mitä hänen tulisi ajatella, että äiti voisi olla tyytyväinen häneen. Samaan aikaan kertoja käsittelee selvästi vaikeita ja ristiriitaisia tunteita siitä, miksi hänestä tuntuu häiritsevältä nähdä ystävänsä Raisan isä hänelle itselleen tärkeässä paikassa. Koulussa kertoja ei halua tulla noteeratuksi lestadiolaisena, ja suorastaan peittelee piirteitä, joissa se voisi korostua epämiellyttävällä tavalla. Lestadiolaisten omat tilaisuudet omien joukoissa, uskovaisille tarkoitetuissa tiloissa ovat turvapaikka, jonka vieraan, mutta toisaalta tutun, toiseen todellisuuteen kuuluvan henkilön läsnäolo rikkoo. Voidaan ajatella, että lapsi kuittaa mielessään vaikeat tunteet selittämällä tilanteen itselleen niin, että kommunistinen arvomaailma on se asia, joka häntä Raisan isän läsnäolossa häiritsee, sillä kotona on opetettu kommunismin olevan syntiä.

Vuonna 1991 Neuvostoliiton hajotessa, on *Matkaystävässä* käsillä kertojan läheisten ystävien Saaristen perheyrityksen alasajo:

Saarisen Sähkössä ja Koneessa on konkurssimyynti. -Neuvostoliiton syytä tämäkin, Saarinen Erkki sanoo. -Jos siellä olisi säilynyt asiat mallillaan, olisi täälläkin ihmisillä riittänyt työtä ja rahaa.

(MY 2019, s. 124.)

Vaikka maailmanpoliittisella tilanteella on tuohon aikaan varmasti ollut vaikutuksensa yritysten menestykseen, on kuitenkin syytä korostaa Neuvostoliiton syyllisyyttä. Erkki Saarinen ei jää kuitenkaan pitkäksi aikaa tuleen makaamaan, vaan hänen kerrotaan lähtevän Floridaan puhujamatkalle toisen saarnamiehen kanssa. USA:han suhtaudutaan suopeasti, sillä siellä asuu verrattain paljon lestadiolaisia. (MY, s. 124.)

Neuvostoliitto saa jo aiemmin parjausta, sen ollessa vielä voimissaan vuonna 1987, yhteisön poliitikolta Johannes Hiekkaselta:

Olen sanonut Valmetilla että mieluummin minä Saudi-Arabiaan lähden kuin Neuvostoliittoon, se on niin mahdotonta se ryyppääminen siellä Neukkulassa, sieltä kun kollegat palaavat niin sairastavat aina viikon, niin kovaa se juominen siellä. [--] Ihme, että tässä maassa asiat edes näin hyvin kun miettii miten paljon sitä ryyppätään, kaikki poliitikotkin, Hiekkasen Johannes sanoo.

(MY, s. 58.)

Lestadiolaisille vieras alkoholikulttuuri linkittyy jälleen Neuvostoliittoon. Lisäksi vastakkainasettelu meidän ja muiden välillä on selvä, kun epäuskovaisten kollegoiden kerrotaan potevan ryyppyreissuaan viikon verran. Kuitenkin enemmän osoittelua saa osakseen isäntämaa, jossa alkoholia käytetään tarinoiden mukaan runsaasti.

Suviseuroissa⁷ puolestaan ihmetystä aiheuttaa maailman lippujen seassa liehuva Neuvostoliiton lippu. Kertojasta tuntuu käsittämättömältä, että Neuvostoliitossa voi olla ihan oikeita, Siionin lauluja osaavia uskovaisia, mutta toteaa sitten, ettei mikään toisaalta ole Jumalalle mahdotonta. Samalla kertoja innostuu, että hänen kommunistiperheestä tuleva ystävänsä Raisa voisi tästä kuullessaan harkita uskomista omalle kohdalleen, vaikka oli jo hylännyt ajatuksen siitä, että Raisa voisi enää synteinensä olla uskossa. (MY, s. 102)

---

⁷ Vanhoillislestadiolaisten valtakunnalliset, nelipäiväiset suviseurat on Suomen laajin hengellinen tapahtuma. Seuroihin osallistuu vuosittain noin 70 000–80 000 henkeä, joista suurin osa on lapsia ja nuoria. (EVL 2024.)

Nuorina aikuisina kertojan jätettyä lestadiolaisuuden, hän ja Raisa lähentyvät uudestaan, ja he asuvat jopa kämppiksinä. Raisa on kertojan tie vapauteen, sillä hän on ainoa epäuskoinen ihminen, johon kertoja voi tukeutua irtaantuessaan lestadiolaisuudesta. Raisan houkuttelemana kertoja lähtee jopa mukaan mielenosoitukseen, vaikka vastustaa aluksi ajatusta. Kamppailu nykyisen ja vanhan minuuden välillä on huima, kun kertoja lopulta mentyään mukaan pohtii suhdettaan entisessä elämässä kiellettyyn aktivismin muotoon:

Muistan kun satuin lapsena näkemään Raisan vanhempiensa kanssa jollakin marssilla. Äidin mielestä se oli kommunistien yöyhötystä. Nyt Raisa on tuossa kyltti kädessään ja suu auki täynnä totuutta. Asiat ovat sille niin vaivattomia, sen kun jatkaa lapsena oppimaansa iskulauseiden huutelua. Sisälläni kiehahtaa ärtymys ja kateus. Yhtäkkiä näen itseni vanhojen kavereideni silmin. Tässä sitä vaan hytistään kaiken maailman hippien ja jumanakieltäjäkommunistien keskellä, nolojen tyyppien, jotka luulevat olevansa oikeassa. Mutta niin luulevat vanhat kaveritkin, kaikki hyvät uskovaiset ihmiset. Puistatus lyö läpi kylmän kehon, vastenmielisyys oikeassa olemista kohtaan. (MY 2019, s. 281.)

Kertojalle vieraalta tuntuvat myös Raisalle arkipäiväiset työväenlaulut, jotka eivät ole tyyppillistä valtaväestön ja nuorison musiikkia vaan kytkeytyvät suoraan Raisan saamaan poliittiseen kasvatukseen ja sen mukanaan tuomaan arvomaailmaan. Kertoja kertoo laulujen soivan usein bileissä, eikä niiden asemaa illanvietossa kyseenalaisteta. Kuitenkin työväenlaulut ovat jossain määrin verrannollisia kertojan omaan menneisyyteen, jossa sijan saivat aatteelliset marssi- ja korsulaulut. Jälkimmäisiä ei kuitenkaan pidetä sopivana tai kuuluvan osaksi muiden kuin lestadiolaisen nuorten vapaa-ajan viettoa, ja näin aatemaailmat kolisevat taas vastakkain. Kertojan menneisyyteen kuuluneet kertovat tarinoita valkoisten puolelta, kun taas työväenlaulut esittävät punaisten kokemuksia. Romaanissa mainitaan KOM-teatterin levy, jonka kannessa lukee "Kansainvälinen". Kertoja, Raisa ja heidän yhteiset tuttunsa kuuntelevat levyä "Taistojen tiellä"-nimistä kappaletta mielenosoituksen jälkeen:

*Eespäin, eespäin tiellä taistojen
rintarinnan astukaamme, siskot, veikot.
Soipi laulu meidän joukkojen
teitä taistoon kutsuen. [--]*

*Riistäjät ruoskaansa selkäämme soittaa,
vastassa valkoinen armeija on:*

*pakko on taistella, kuolla tai voittaa,
ratkaisu eessä on tuntematon...*

(MY, s. 282–283.)

KOM-teatteri, jonka levyiltä kappaletta kerrotaan löytyvän, on alunperin syntynyt halusta vaikuttaa yhteiskuntaan ja tehdä korkeatasoista, taiteellisesti

kunnianhimoista sekä monimuotoista teatteria. KOM on toiminnallaan pyrkinyt puolustamaan vapauden, veljeyden ja tasa-arvon periaatteita tehden esityksiä muutuvasta yhteiskunnasta ja yksilöistä sen puristuksessa. (KOM-teatteri 2024.) KOM-teatterin versio kappaleesta on peräisin 1970-luvulta, mutta se on alun perin julkaistu jo 1920-luvulla. Kuten *Matkaystävään* valittu katkelma kappaleesta osoittaa, on sen sanoma kaikua sisällissodan jälkeisiltä ajoilta.

3.1.2 Myönteinen suhtautuminen Suomen Keskustaan

Maalaisliiton ja lestadiolaisuuden suhde on ollut alusta alkaen läheinen. Lestadiolaisten on katsottu torjuneen vasemmistolaisuus välittömästi Maalaisliiton synnyn jälkeen. Vanhasuomalaisen puolueen kannatus Pohjois-Suomessa oli kuitenkin ollut lestadiolaisten keskuudessa niin yleistä, ettei siirtymä Maalaisliittoon tapahtunut kollektiivisena ryntäyksenä, vaan yksittäisten ihmisten kautta. (Linjakumpu 2003, s. 94.) Vuoden 1919 eduskuntavaaleissa Pohjois-Suomen vanhoillislestadiolaisuudessa tapahtui poliittinen murros, jonka seurauksena valtaosa liikkeen kannattajista ryhtyi Maalaisliiton kannattajiksi (Talonen 2018, s. 302). Keskustapuolue huolestui vuoden 1970 eduskuntavaalitappion jälkeen, että keskustan vanhoillislestadiolaiset jäsenet siirtyvät muiden puolueiden riveihin. Keskustapuolueella oli siis vaalien jälkeen suuri työ palauttaa vanhoillislestadiolaisten luottamus. Puolueelle toisaalta on tuottanut ongelmia se, että pohjoisessa ehdokasasettelun ulkopuolelle saattoivat jäädä rauhanyhdistykseen kuulumattomat poliitikot, sillä enemmistön muodostaneet uskossa olleet eivät hyväksyneet vaaliliittoihin rauhanyhdistykseen kuulumattomia. Pohjois-Pohjanmaalla vallitsi siis Keskustan kahtiajako uskovaisten ja muiden keskustalaisten välillä. (Antila 2010, s. 158–161.)

Kuntapoliittisella tasolla 1960- ja 1970-luvuilla harras lestadiolainen poliitikko nivoi helposti yhteen kunnan poliittiset verkostot ja uskonnolliset päämäärät. 1970-luvulla ja vielä 1980-luvulla uskonnolliset yhteydet ovat olleet lestadiolaisten vankoilta kannatusalueilla merkittävä tekijä ehdokkaiden rekrytoinnissa. Erityisesti Keskustan ehdokasasettelussa uskonnolliset sosiaaliset verkot nähtiin hyvänä asiana. 1970- ja 1980-luvuilta on kerrottu, että usein lestadiolaiset toimivat yhdessä löytääkseen sopivia ehdokkaita omista piireistään kansallisiin vaaleihin. Tyypillisintä oli, että ehdokkaasta tuli eduskuntavaaleihin Keskustan ehdokas. (Nykänen & Harjumaa, 2021, s. 44–46.) *Matkaystävässä* vuonna 1987 perheet käyvät keskustelua tulevista eduskuntavaaleista. Keskusteluista käy ilmi juuri edellä mainittu ilmiö, kuinka porukalla suunnitellaan tulevaa ehdokasasettelua ja mahdollisuuksia menestyä vaaleissa. Prioriteeteista tärkeimmäksi näyttää nousevan se, että ehdokas on lestadiolainen, sen sijaan että äänestäisiin välttämättä oman vakiintuneen puoluekannan mukaan:

- Nyt vaan veljiä eduskuntaan, äiti sanoo.
- Kenestäkäs me aletaan tehdä presidenttiä? Saarisen Erkki sanoo. Ja kaikki aikuiset nauravat. [--] Ensiksi pitää kuitenkin alkaa tehdä Hiekkasen Johanneksesta kansanedustajaa.
- Salmiset, Laaksoset, Virtaset... äiti listaa lukulasit päässä paperille nimiä.
- Mahtaako nuo Laaksoset äänestää? Saarisen Pirjo sanoo.
- Ne taitaa olla niin kovan luokan kokoomuslaisia.
- No tässä nyt on itse kunkin pitänyt antaa periksi, isä naurahtaa, mutta jatkaa vakavammin.
- Sitä nyt vaan on pakko tässä tapauksessa katsoa yli puoluerajojen.
- Yhteisellä asiallahan tässä ollaan, Pirjo sanoo.
- Olisi todella tärkeää saada meidän uskovaistenkin ääni kuuluville.

(MY, s. 58-59.)

Saman dialogin päätteeksi kuvataan tilanne, jossa vaalityötä lähdetään tekemään joukkovoimalla. Lasten tehtävänä on liimata autoraappoihin uusia tarroja oman ehdokkaansa, keskustalaisen Hiekkasen Johanneksen puolesta. Raapat ovat perua edellisistä vaaleista, joissa toinen uskonveli on ollut ehdokkaana. Raappoihin liimataan edellisen ehdokkaan, myös keskustalaisen Antti Mäkisen nimen ja numeron päälle uusi nimi, minkä lisäksi kodinkoneliikkeen omistavat Saariset käyttävät tilaisuuden hyväksi liimaamalla toiselle puolelle tarran "Tukenasi Saarisen Sähkö ja Kone". Lapsia ihmetyttää, miksi Mäkinen ei jakanut kaikkia vaalimainoksiaan ja pääsikö hän eduskuntaan. Vastaukseksi aikuiset kertovat, että kaikkea ei ehditty jakaa ja nyt kannatti ostaa jäljelle jääneet raapat Johannes-veljen vaalityötä varten, kun halvalla sai. Lisäksi aikuiset kertovat, että äännet eivät riittäneet ja samalla alkavat hätäillä miten äännet riittävät nytkään:

- Vaikka koko vaalipiirin siioni äänestäisi, kaikki kokoomuslaisetkin, eivät uskovaisten äännet yksin riitä.
- Kyllähän Johannes-veli on varmasti arvostettu siellä Valmetilla, kai sieltäkin tulee ääniä, Saarisen Erkki sanoo.
- En tiedä, taitaa olla sossuja ne työntekijät siellä, isä sanoo.
- Joka tapauksessa tässä kyllä tarvitaan nyt epäuskoistenkin ääniä, äiti sanoo.

(MY, s. 60.)

Kertojan perhe ja lähipiiri ovat siis selvästi puoluekannaltaan keskustalaisia, mutta tuttavissa tiedetään olevan myös kokoomuslaisia. Keskustelu jatkuu sillä, minne mainoksia on syytä lähteä jakamaan. Lopputuloksena todetaan, että mainoksia ei kannata jakaa varmoille äänestäjille, eikä niille, joista tiedetään, etteivät missään nimessä äänestä. Lisäksi koko Siionin voimaa kuvastaa maininta siitä, että lapsia ja naisia on värvätty torille keittämään kahveja ehdokkaan kojulle. Vanhoillislestadiolaisuuden piirissä tapahtuvaa, käytännössä talkootyöksi määriteltyä työtä kutsutaan *Jumalan valtakunnan työksi*. Osa tästä työstä on hengellisesti suuntautunutta, kuten pyhäkoulun pitäminen. Toisenlaista Jumalan valtakunnan työtä puolestaan on esimerkiksi

rakennustalkoisiin osallistuminen, paikallisten, alueellisten ja kansallisten seurojen järjestelytehtävät sekä myyjäisiin osallistuminen. Talkootyötä harjoitetaan lapsuudesta vanhuuteen, mikä näkyy *Matkaystävässä* siinä, etteivät aikuiset suinkaan yksin ole ahertamassa, vaan lapset on pienestä pitäen valjastettu mukaan yhteisiin toimiin. (Linjakumpu 2018, s. 123–124.) Liike on tietoisesti edistänyt rakentavan suhtautumisen muodostumista yhteiskuntaa kohtaan, mikä tarkoittaa sitä, että uskovaisen tulee olla aktiivinen kansalainen. Tätä aktivismia kuvaa muun muassa halu parantaa oman kotikaupungin taloudellista tilannetta, äänestää vaaleissa ja olla aktiivisesti työelämässä. Lisäksi lestadiolaiset ovat hyvin yrittäjähenkisiä. (Nykänen & Harjumaa 2021, s. 41; Linjakumpu 2018, s. 110–111.)

Myös lapset keskustelevat keskenään politiikasta omalla tavallaan. Kommunismista puhuessaan he toistelevat selvästi vanhemmiltaan opittuja fraaseja. Sama ilmiö toistuu, kun Marko kertoo ihailevansa isänsä tavoin Keskustan Paavo Väyrystä:

Markon sängyn yläpuolella roikkuu henkarissa iso t-paita. Siihen on piirretty ukonpää ja kirjoitettu Vaihtoehtona Väyrynen. Paitaan on liimattu myös tarra: Suomi tarvitsee oman suunnan.

-Isä toi tän mulle, Marko sanoo ylpeänä.

-Mulla ei ole yhtään kuvapaitaa sanon.

-Koska äiti ei tykkää niistä, sen mielestä ne on epäuskoisten vaatteita.

-Eihän tää ole, täähän on vaan Väyrynen eikä mikään bändi, Marko sanoo.

-Laitan tän kouluun ja sitten kun olen aikuinen äänestän aina Paavo, Väyrynen on ainoa oikea vaihtoehto.

-Jaa, sanon.

-Kaikkien uskovaisten pitäisi äänestää Paavo, koska se on melkein kuin uskovaiset, Marko sanoo.

-Ai yhtä oikeessa? kysyn.

-Niin, Marko sanoo.

-Melkein.

-Mutta ei sun silti kannata laittaa sitä kouluun, sanon.

-Kyllä laitan, näytän niille että Väyrynen on paljon kovempi juttu kuin niiden rokkilaulajat.

(MY, s. 74.)

Nimeltä valtakunnan poliitikoista romaanissa mainitaan tuolloin (1988) keskustalainen Paavo Väyrynen. Aikuisilla on lievää erimielisyyttä siitä, onko Väyrynen uskovaisille sopiva ehdokas, sillä huhujen mukaan hän käyttää alkoholia ja hänen on nähty tanhuavankin. Samalla ryöpytystä alkoholin käytöstään saa osakseen myös keskustalainen Ahti Karjalainen. Markon isä Paavo Järvinen kannattaa kaimaansa niin vahvasti, että suorastaan liikuttuu kuunnellessaan monitorista tämän puhetta ja vakuuttaa muillekin aikuisille Väyrysen olevan Suomen seuraava presidentti, koska tämä on aidosti kodin, uskonnon ja isänmaan asialla. Samalla Paavo Järvinen muistelee lapsuttaan, jolloin oli päässyt isänsä mukana kuuntelemaan Kekkosta. (MY, s. 73–74.) Arvostettujen poliitikkojen kuten Kekkonen voidaan nähdä nousevan suorastaan pyhänsä asemaan, kun taas löyhempää suhtautumista presidenttiin osoittaa kertojan

epäuskoisten naapureiden tapa nimetä oma koiransa Kekkoseksi.

Matkaystävässä mainitut poliittiset henkilöt kuten Paavo Väyrynen, Ahti Karjalainen, Urho Kekkonen, Martti Ahtisaari ja Mauri Pekkarinen ovat kaikki miehiä, kuten myös romaanin fiktiiviset politiikan parissa toimivat henkilöahmot. Siinä missä saarnamiehiksi kelpuutetaan vain miehiä, ei naisille tunnu olevan tilaa myöskään politiikassa. Romaanissa miesten ja naisten roolit näyttävät lapselle kyseenalaistamattomina, mikä ilmenee kertojan ja Markon leikeistä, jossa he ovat keksineet tavan, jolla myös kertoja voi tyttönä osallistua leikkiin:

Minä olen saarnamies. Koska saarnamiehet ovat miehiä, minulle on laitettu pyykkipoika pimppiin pippeliksi. Se puristaa kipeästi. Silti tuntuu mahtavalta olla saarnamies. Istun pöydän päällä ja Järvisen Marko ja pikkulapset istuvat alempana, ne ovat seuravieraita. Marko saa olla myös kanttori, esiveisaaja ja kolehdinkantaja, nekin ovat miehiä. Se ei kuitenkaan saa pitää kolehtirahoja, jotka pikkulapset ovat käyneet kaivamassa Hippo-lippaistaan. (MY 2019, 337.)

Yleisesti ottaen poliittisella valvutumisella on romaanissa myönteinen kaiku. Useampaan otteeseen papista nimeltä Risto-Pekka Vuorinen käytetään tarkennetta "kansanedustajan poika". Asiaa pidetään selvästi ylpeydenaiheena ja kansanedustajan tuttavuuksia ja sukulaisia kadehditaan heidän piireistään. Yhteisöllisyys ja pelkästään niin sanotusti omien kanssa toimiminen näyttävät romaanissa niin hyvässä kuin pahassa. Teoksessa kerrotaan yhden lestadiolaisen yrityksen joutuneen oikeuteen hyväveliverkoston takia tehdyistä isoista kaupoista, joita ei ollut kilpailutettu. "Kohta on uudet ikkunat koko Siionilla, isä tuhahtaa. -Köyhät jumalanlapset... sama satanen kiertää kourasta toiseen ja joku fiksu hoksaa sen aina napata itselleen." (MY, s. 188.)

3.1.3 Suhtautuminen esivaltaan ja suojeluskuntiin

Maallisuus ja uskonnollisuus kulkevat teoksessa käsikädessä myös seurasalissa, jossa vuonna 1996 on kaksi vuotta aiemmin presidentiksi valitun Martti Ahtisaaren kuva ristipistotyön vieressä, jossa lukee: "*Sillä monet ovat kutsutut, mutta harvat valitut Matt. 22:14.*" Huolimatta siitä, edustaako Martti Ahtisaari poliittiselta profiililtaan lestadiolaisten omaksumia arvoja, on esivallan kunnioitus silti niin korkea, että presidentin kuvan ajatellaan kuuluvan myös rauhanyhdistyksen seinälle. Esimerkiksi luterilaisella kirkolla tämänkaltainen kuvasto on epätyypillistä. Huomionarvoista seinän kuvaamisessa on myös se, että evankeliumista on irrotettu jae, joka jakaa lestadiolaiset me vastaan maailma -asetelmaan. Tämä viestii jälleen siitä, että oikeiksi uskovaisiksi mielletään vain lestadiolaisuuteen kuuluvat kristityt.

Esivalta on lestadiolaisen määritelmän mukaan Jumalan asettama järjestys, joka takaa kansalaisten monet tärkeät vapaudet. Nauttiakseen vapauksista tulee totella esivaltaa ja seurata sääntöjä sekä perheissä että yhteiskunnassa. Jopa siis niin sanottu pakanallinen esivalta on osa Jumalan järjestystä ja sitä tulee kunnioittaa. Mikäli lait käskivät suoraan tekemään syntiä, tulee kristityn kuitenkin ennemmin totella Jumalan sanaa.

Jumalan asettamaksi esivallaksi katsotaan kaikkien hierarkioiden auktoriteetit opettajasta vanhempaan. Esivaltaan liittyvät ammatit ovat yrittäjyyden rinnalla lestadiolaisten keskuudessa suosittuja. Tyypillinen esimerkki tällaisesta ammatista on juuri opettajan ammatti, jota *Matkaystävässä* päähenkilön äiti edustaa. (Nykänen 2012, s. 137–139; MY 2019, s. 96.) Toisaalta lestadiolaisuuden suhde esivaltaan on ollut kaksinaimainen. Herätysliikkeenä lestadiolaisuus on vanhoja rakenteita murtava, mutta toisaalta myös hyvin konservatiivinen. (Linjakumpu 2003, s. 88.)

Esivallan keskeiseen asemaan voidaan liittää myös vanhoillislestadiolaisille ominainen vahva isänmaallisuus. Isänmaallisuuden ihannoiti ei suoranaisesti kohdistu esivaltaan, vaan pikemminkin ideaan historiallisesti poikkeuksellisesta, Jumalan siunauksesta Suomesta. Isänmaan voi ajatella edustavan Jumalan maallisen esivallan korkeinta muotoa. Myös suojeluskuntatoiminnan puolesta on puhuttu vedoten esivaltakäsitykseen. Niin ikään varusmiespalvelukseen suhtaudutaan vanhoillislestadiolaisten keskuudessa myönteisesti ja isänmaata halutaan puolustaa tarpeen vaatiessa. Sodan syttymistä ei toivota ja odoteta, mutta sinne ollaan valmiina lähtemään. Isänmaan puolustamisen katsotaan olevan uskovaisten velvollisuus, sillä Suomi on Jumalan salilima rakennelma, josta tulee olla kiitollinen. (Talonen 1988, s. 227; Nykänen 2012, s. 140–141.)

En kyllä tiedä mitään komeampaa, Maija sanoo korottaen ääntään musiikin yli -Kuin armeijan harmaissa oleva nuori sotilas rintamalla... Teemu katsoo Maijaa ihan ihaillen ja nyökkää. -...ja valmiina uhrautumaan isänmaan hyväksi, Maija jatkaa.

(MY 2019, s.128.)

1990-luvulla, jolle edeltävä katkelma teoksessa sijoittuu, sodasta on kulunut jo yli viisikymmentä vuotta. Sota on aiheena paitsi kaukainen, myös tavallisesti epätyypillinen nuorten keskustelunaiheena. Tässä asiassa lestadiolaisten poikkeuksellinen suhtautuminen isänmaahan korostuu.

Kuten aiemmin ilmenee, on *Matkaystävässä* rock-musiikin ja ylipäätään ”svengavaksi” luokiteltavan musiikin katsottu olevan syntistä ja uskovaiseen kotiin sopimattonta. Klassisen musiikin lisäksi sopivana nähdään erilaiset marssilaulut- ja

korsulaulut ja lisäksi erityisenä poikkeuksena Petri Laaksosen *Täällä Pohjantähden alla*. Edellä mainittu kappale hyväksytään nuorille sopivaksi musiikiksi, sillä sen sanoman katsotaan olevan tarpeeksi isänmaallinen. Myöhemmin yhteisellä sopimuksella kappaletta lakataan kuuntelemasta, sillä nuorten korviin on kantautunut tieto, että Petri Laaksonen on homoseksuaali. Tässä tapauksessa se kumoaa isänmaallisen sanoman. Nuoret kopioivat toisilleen kasetteja, kuten ketkä tahansa nuoret 1990-luvulla tekivät. Myös teini-iässä kertojan hyljeksimä Marko on saanut saman kopionkopion, joka lestadiolaisten keskuudessa on kiertänyt. Kertoja kauhistuu nähdessään Markolla hänelle rakkaan C-kasetin ja omien sanojensa mukaan ”pahentuu” huomattessaan, että Marko hytkyy koulussa musiikin tahdissa, kuten epäuskovaiset tekevät. Marko päättää sävyyttää luokan levyraadissa soittamalla *Vöyrin marssin*, jota kertoja pitää nolona, sillä hän haluaa pysytellä koulussa hyvin neutraalina. Useaan otteeseen teoksessa kuvaillaan kertojaa ja hänen ystäviään kuuntelemassa innoissaan juuri ”Vöyrin marssia” ja ”Jääkärimarssia” tai ”Vartiossa”-nimistä korsulaulua vapaa-ajallaan:

Torvet alkavat pauhata ja rummut päristä, mieskuoro laulaa:
Suojeluskunnat Suomenmaassa järjestystä vaatii, kaikki ryssät maasta pois ja alas punakaarti...
-Tää on niin hyvä, Jussi huutaa musiikin yli ja nyökyttää päätään marssin tahtiin ja laulaa mukana. Päivin serkkukin laulaa.
Jääkäreillä mukanaan on menestys ja onni, meikäläisten vyöllä roikkuu saksalaisten pommi...
-Kuunteletteko te Oulussakin näitä marsseja, kysyn.
-Totta kai, serkku sanoo. -Mitä muuta?
-Ei...jotkut on meinannu kuunnella mutta siitä on puhuttu että ei oo sopivaa.

(MY, s. 127)

Myöhemmin kertoja alkaa kyseenalaistaa marssi- ja korsulaulujen kuuntelemista samaan aikaan, kun hän käy kamppailua liikkeestä eroamisen kanssa. Seuraava katkelma kuvaa tätä pohdintaa:

Kurkotan laatikosta yhden kopiokaseteista. Haluan kuulla jotakin yhtä raskasta kuin minä. *PLAY. Syvä iskumme on, viha voittamaton, meill' armoa ei, ei kotimaata...* Musiikki lyö äkäisesti läpi pään. Tungos ympärilläni tiivistyy, kaikki meikäläiset pyörivät tässä pienessä tunkkaisessa tilassa. Tukehdun.
Ennen uhmamme uupua voi, kuin vapaa on Suomen kansa.
Enhän minä ole mikään sotilas. Ei nyt eletä mitään sota-aikaa.
Miksi kuuntelen tällaista musiikkia? Miksi kaikki meikäläiset kuuntelevat? Koska mitään rytmimusiikkia ei saa kuunnella!

(MY, s. 195.)

Siinä missä kertoja aiemmin on kokenut tuntevansa samaistumista ja myötätuntoa

vartiovuorossa istunutta sotilasta ajatellessaan, nyt hän päinvastoin karistaa sota-ajan ihannoinnin ja jopa sotilaita palvovan aatteen mielestään. Se, miksi kyseiset kappaleet on katsottu sopiviksi, perustuu osittain kertojan omaan havaintoon siitä, että jotakin on haluttu kielletyn rytmimusiikin tilalle. Se, miksi marssi- ja korsulaulut taas lukeutuvat sallittujen kappaleiden listalle, selittyy pitkälti lestadiolaisten suhtautumisella suojeluskuntatoimintaan ja sota-aikaan.

Ennen sisällissotaa osa vanhoillislestadiolaisia oli jopa vieroksunut suojeluskuntia joko voimakkaasti uskonnollisista syistä tai poliittiseen vasemmistoon kohdistuneista sympatioista johtuen (Talonen 2018, 299). Lestadiolaisilla oli kuitenkin jo sotien välillä hyvin myötämielinen suhtautuminen suojeluskuntiin, joita he pitivät tärkeinä yhteiskunnan rauhan säilymiselle. Liikkeeseen kuuluneita suorastaan kehoitettiin liittymään suojeluskuntiin. (Vesikansa 2004, s. 246–247; Nenonen 2013, s. 118.)

Suomen sisäpoliittisen tilanteen kärjistyessä suojeluskuntainnostus levisi Pohjois-Suomeen jo vuodenvaihteessa 1917–1918. Vaikka lestadiolaiset yleisesti suhtautuivat näihin porvarillisen Suomen järjestyskaarteihin positiivisesti, esiintyi liikkeessä myös varauksellisuutta suhteessa suojeluskuntiin. Jotkut saattoivat pitää suojeluskuntatoimintaa suorastaan syntinä. (Talonen 1988, s.174–176; Talonen 2018, 292.) Pohjois-Suomi jäi kansalaissodan rintamalinjan valkoiselle puolelle. Historiallisista lähteistä on vaikea jäljittää tarkkaa lukua siitä, kuinka paljon lestadiolaisia on ollut mukana sotatapahtumissa, mutta muistitiedon varassa on kerrottu heidän olleen pääosin valkoisen armeijan kannattajia ja tukijoita. Siionin *Lähetyslehti* kirjoitti huhtikuussa 1918 satojen, ehkä jopa tuhansien vanhoillislestadiolaisten olleen valkoisen armeijan riveissä. Lehden mukaan he olivat ”esivallalle alamaisina” nousseet taisteluun ”inhotavaa anarkistista hirmuvaltaa vastaan”. Punaisten toiminnan katsottiin olevan kapinaa, jonka lisäksi sosiaalidemokraattinen uskonnonkielteisyys ja suhde venäläisiin sotilaisiin lisäsi kielteistä suhtautumista poliittiseen vasemmistoon. Kaikki lestadiolaiset eivät tietenkään olleet aukottomasti valkoisen Suomen puolella, vaan esimerkiksi Kainuussa vallitsi ”punataudiksi” nimitetty poikkeuksellinen näkemys. (Talonen 1988, s. 181–182; Talonen 2018, s.296, 303.) On katsottu, että suojeluskunnat, etsivä keskuspoliisi ja armeija loivat kommunistisen liikkeen sisällä käsityksen, että porvariston valta perustui voimaan ja väkivaltakoneiston hallintaan (Saarela 2008, s. 512).

Vaikka *Matkaystävässä* nuorten myötämielinen suhtautuminen sotilaallisiin marsseihin ja hienoihin uniformuihin on merkillepantavaa, ei suojeluskuntalaisten ihannointi kuitenkaan historiassa ole ollut itsestäänselvyys. Kansalaissodan aikana kirkko ja papisto tukivat avoimesti valkoisia ja suhtautuivat kielteisesti punaisten kaatuneiden kunnioittamiseen. Samaan aikaan kirkon poliittinen rooli korostui ja monet papeista olivat mukana muun muassa kommunismin tukahduttamisessa. Lisäksi papit olivat myös usein aktiivisia suojeluskunnissa ja muissa oikeistolaisissa kansalaisjärjestöissä.

(Saarela 2008, s. 513.) Sankarivainajien kuolemaa isänmaan ja uskonnon puolesta arvioitiin lestadiolaisuudessa ensi sijassa uskonnollisesti. Ihmisiä varoitettiin korottamasta myöskään ansioituneita suojeluskuntalaisia ja valkoisia sotilaita liian korkeaan asemaan, sillä oikeankaan asian puolesta kuoleminen ei tehnyt ketään automaattisesti vanhurskaaksi. Lestadiolaiset kokivat valkoisen Suomen asian tärkeäksi, mutta pöhtivät sotaan liittyviä kysymyksiä omasta uskonnollisesta lähtökohdastaan käsin. (Talonen 2018, s. 297.)

Lestadiolaisten painoarvo suurien kannatuslukujensa vuoksi on nähty läpi historian merkittävänä suomalaiselle politiikalle. Esimerkkinä lestadiolaisten hyödyntämisestä omien etujen ajamisessa on Suomalaisen yhteiskunnan tuki (SYT). Kylmän sodan Suomessa SYT tunnettiin kommunismin vastaisena säätiönä, joka halusi anti-kommunistisessa toiminnassaan hyödyntää lestadiolaisia, sillä heille kommunismin vastustamisensa ei ollut uusia asia, vaan päinvastoin tuttua jo suojeluskunta-ajoilta. Vuosina 1962 ja 1966 eduskuntavaalien aikaan lestadiolaiset saivat säätiöltä merkittäviä rahallisia avustuksia kommunismin vastaiseen valistustoimintaansa. Vuonna 1962 lestadiolaisten saamat avustukset olivat lähtöisin maalaisliittolaisten kansanedustajien vetoomuksesta. SYT avusti myös keskustapuoluetta vaalitoiminnassaan, pyrkimyksenään säilyttää jatkossa eduskunnan porvarienemmistö. (Vesikansa 2004, s. 247–249.)

4 PÄÄTÄNTÖ

Olen tässä kirjallisuuden maisterintutkielmassa tutkinut poliittisen lestadiolaisuuden ilmentymiä Suvi Ratisen romaanissa *Matkaystävä* (2019). Tavoitteenani on ollut tarkastella puoluepoliittisuutta suhteessa lestadiolaiseen elämäntapaan sekä aikakauteen, jossa romaanin tapahtumat kuvataan. Keskeistä tutkimukselle on ollut myös menneiden poliittisten ja historiallisten tapahtumien peilaaminen teoksessa käytävään poliittiseen keskusteluun. Lähiluku menetelmänä on antanut mahdollisuuden tarkastella romaanissa esiintyviä puoluepolitiikkaan nivoutuvia sisältöjä tarkasti, kun taas teoriaohjaava sisällönanalyysi on tuonut työkalut analysoida havaintoja historiallisessa, poliittisessä ja yhteiskunnallisessa kontekstissa.

Mikrotason tarkastelu lestadiolaisen elämäntavan yhdestä osa-alueesta osoittaa sen, että *Matkaystävässä* politiikka näyttää siivittävän arkista elämää erilaisissa mittasuhteissa. Ajoittain poliittinen keskustelu yltyy vakavaksikin, kun huomio keskittyy tuleviin vaaleihin ja toiveeseen saada myös lestadiolaisten ääni kuuluviin valtakunnan politiikassa. Kamppailu oikean ja väärän suhteen heijastuu myös arkipäivän poliittisiin valintoihin, jotka pitkälti perustuvat siihen, että yhteisö haluaa toimia yhdenmukaisesti ja niin, kuin on yhdessä katsottu parhaaksi. Osa poliittisista teemoista näytetään vain pintaraapaisuna aiheeseen, sillä teoksen pääosassa ovat erityisesti nuoruuttaan kohti kasvavat lapset. Lapset käyvät omalla tavallaan keskenään poliittisia keskusteluja, mutta kysyvät myös aikuisilta heitä askarruttavista asioista. Näin jotkin poliittiset linjanvedot jäävät lasten selittämiksi, ja tulevat esiin siltä osin, kun lapset ovat ne aikuisilta ymmärtäneet. Kaiken kaikkiaan yhteiskunnallinen valveutuneisuus näkyy selkeänä ja kiinteänä osana lestadiolaista arkea.

Analyysin tulokset ovat teemoiteltavissa neljään eri kategoriaan: 1) Tiettyjen tuotemerkkien ja yritysten suosiminen ja boikotointi poliittisin perustein. 2) Kommunismin vastaisuus. 3) Myönteinen suhtautuminen Suomen Keskustaan. 4) Esivaltaan ja

suojeluskuntiin liittyvä myönteisyys. Kokoan keskeisimmät havainnot kategorioita kerallaan peilaten niitä tutkimuskysymyksiini.

Teoksessa ilmenee, että tietynlaiset arkiset valinnat ovat lestadiolaisille itsestään selviä, sillä ne tukevat heidän poliittista käsitystään ja ovat linjassa sen kanssa, kuinka kaikki muutkin yhteisön sisällä toimivat. Aineistosta nousee esiin ruokakauppoihin liittyvä aihe, jonka ytimessä on kanta siitä, että lestadiolaiset eivät käy kommunistien kaupaksi miellettyssä Siwassa. Vaikka kaupassa asiointia rajoittavat omat arvot, on ainakin yhtä tärkeää se, että yhdessä on sovittu, ettei kyseisestä kaupasta tule suosia. Tärkeää onkin, että jos syystä tai toisesta on joskus päätynyt asioimaan Siwaan, ei siitä tule puhua muiden uskovaisten kuullen. Toisena nostona epäsuorasti puoluepolitiikkaan liittyen on amerikkalaislähtöinen julkaisu *Valitut Palat*, jonka voidaan nähdä sopivan poliittiseen arvomaailmaan, sillä lehti on tunnettu kommunisminvastaisesta aatteestaan.

Kommunismiin liittyvät teemat nousevat romaanissa esiin kaunoina, pelkona ja yleisenä kielteisytenä. Neuvostoliiton ja kommunistien kerrotaan kohdelleen esi-isiä vääryydellä, minkä vuoksi myös nykypäivänä kommunisteja sekä muita vasemmalle akselille sijoittuvia henkilöitä kartetaan ja paheksutaan. Lisäksi kommunisteissa vieroksutaan ateismia sekä yhteiskuntajärjestyksen rikkomista, mikä esiintyy erilaisena poliittisena aktiivisuutena kuin tyypillisesti oikeistopolitiikassa on totuttu. Poliittikkaa toteutetaan siis keskenään hyvin erilaisilla tavoilla ja esimerkiksi mielenosoituksia pidetään sopimattomana kansalaisvaikuttamisen muotona. Historiassa kommunismi on nähty vaaraksi vanhoillilestadiolaiselle elämänmuodolle, ja samanlaisena uhkana se koetaan teoksessa vielä 1980–1990-luvuilla.

Lestadiolaisuuteen on yleisesti totuttu liittämään vankka Suomen Keskustan kannatus. Silloisen keskustapuolueen kannatus ilmeneekin romaanissa eduskuntavaalien alla, jolloin koko yhteisö yhdistää voimansa omien ehdokkaidensa hyväksi. Varsinaiseen valtakunnanpolitiikkaan liittyvät keskustelut ja pohdinnat käydään juuri keskustalaisuuden ympärillä. Teoksessa asetetaan vastakkain puoluepoliittinen kanta sekä ehdokkaan uskonnollinen tausta. Henkilöt toteavat lestadiolaisuuden kuitenkin olevan merkittävämpi ominaisuus ehdokkaalle, kuin puoluekanta mikäli jommastakummasta joudutaan tinkimään. Lähipiiriin kuuluvien tiedetään kuitenkin kannattavan joko Keskustaa tai Kokoomusta. Ainoastaan epäuskoisissa työkavereissa tiedetään olevan vasemmiston äänestäjiä.

Viimeisenä havaintona aineistosta nousee esivaltaa ja suojeluskuntiin liittyvät teemat. Esivallan kunnioitus ja sodanaikaisten suojeluskuntien arvostus näkyy teoksessa marssi- ja korsulaulujen muodossa, joita nuoret mielellään kuuntelevat keskenään. Klassisen instrumentaalisen musiikin lisäksi isänmaallista sanomaa kantavat

kappaleet on nähty lestadiolaiseen elämäntapaan sopiviksi. Lestadiolaiseen elämäntyyliin eivät puolestaan kuulu rockmusiikki tai liian svengaavaksi koettu rytmimusiikki. Mahtipontinen marssimusiikki, joka poikkeaa suuresti klassisesta musiikista, koetaan nuorten keskuudessa kiehtovana. Historiallisesti myös lestadiolaisten suojeluskuntatoimintaan osallistuminen kytkeytyy osittain kommunismin vastaiseen aate-työhön.

Matkaystävä on yksi tapa esittää lestadiolaisuutta, ja on syytä huomioida sen tapahtumavuosista kuluneen jo vähimmilläänkin liki 20 vuotta. Kuitenkin on hyvä muistaa myös, että kirjoittaja on halunnut nostaa lestadiolaisesta elämäntavasta ja arjesta esiin juuri kyseiset piirteet. Romaanin poliittiset nostot ovat jopa tietyllä tapaa stereotyyppinen esitys lestadiolaisesta politiikasta. Olen kuitenkin pyrkinyt välttämään *yleistämistä*, joka olisi voinut muodostua sudenkuopaksi tälle tutkimukselle. Tämä tutkielma tuo esiin yhden kulttuurisen tavan esittää lestadiolaisuutta ja antaa lukijalleen mahdollisuuden ymmärtää poliittista lestadiolaisuutta liikkeen oman historian sekä tiettyjen poliittisten tapahtumien valossa. Lisäksi tutkielma tuo lestadiolaisuutta käsittelevien tutkimusten traditioon siltä osin uutta sisältöä, että juuri *Matkaystävä* ei ole aiemmin tutkittu.

Teos raottaa lestadiolaista arkea niin monelta eri kannalta, että sitä olisi mahdollista tutkia lukuisista eri näkökulmista. Mitä politiikan ja uskonnon väliseen tutkimukseen tulee, olisi puoluepoliittisuuteen keskittyvän tutkimuksen lisäksi *Matkaystävästä* mahdollista tutkia myös toisenlaisen, puoluepolitiikasta eroavan politiikan ulkopuolelle rajautuvia teemoja, kuten naisten asemaa liikkeessä. Teosta olisi mahdollista tutkia myös suhteessa esimerkiksi laajalti tutkittuun Pauliina Rauhalan *Taivaslauluun* (2013), *Synninkantajiin* (2018), Katja Kärjen *Jumalan huoneeseen* (2019) tai esikoislestadiolaisuutta käsittelevään Essi Ihosen teokseen *Ainoa taivas* (2018) kontrastiivisen lähiluvun keinoin. Puolestaan poliittisen lestadiolaisuuden ja erityisesti poliittisen teologian teoriasisällöt taipuisivat monen muun eletyn uskonnon kokemusmaailmaa kuvaavan kohdeteoksen tutkintaan.

LÄHTEET

- Antila, J. (2010). "Politiikka on kirkossa": Keskustapuolueen kirkkopoliittisten tavoitteiden muotoutuminen vuosina 1966–1978. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura: Tiedekirja.
- Aspegrén, J. (2014). *Näkökulmia lestadiolaisen kansanliikkeen vaiheisiin*. Kokkola: Barents.
- EVL. "Lestadiolaisuus". Luettu 15.11.2023. <https://evl.fi/sanasto/lestadiolaisuus/>
- EVL. "Siion". Luettu 8.4.2024. <https://evl.fi/sanasto/siion/>
- Heikkilä, M. Eettisiä ongelmia yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa. Tutkijan eettiset valinnat. Teoksessa: Karjalainen, S. (2002). *Tutkijan eettiset valinnat*. Helsinki: Gaudeamus.
- Hovi, T. (2019). Narratiivinen näkökulma uskonnolliseen kokemukseen. Teoksessa Fingeroos, O., Opas, M. & Taira, T. *Uskonnon paikka*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden seura.
- Hosiaislouma, Y. (2016). *Kirjallisuusoppi: Aapisesta äänirunoon*. Helsinki: Avain.
- Huotari, V. (1981). *Kirkkomme herätysliikkeet tänään*. Helsinki: Kirjapaja.
- Hurting, J. (2020). Haastettu moraalinen toimijuus. Vanhoillislestadiolaisten eletty uskonto kriisivuosien jälkeen. Teoksessa Vuola, E. *Eletty uskonto*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Hänninen, H. (2021). "Jolla ei oo seurakunta äitinä maan päällä, sillä ei voi olla Jumala isänä taivaassa": vanhoillislestadiolaisen yhteisön vallankäyttö ja sitä legitimoiva argumentaatio Pauliina Rauhalan teoksessa Taivaslaulu (Maisterintutkielma, Itä-Suomen yliopisto).
- Ihonen, E. (2018). *Ainoa taivas*. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.
- Jalovaara, V. (2007). *Kirkko, Kekkonen ja kommunismi poliittisina kriisivuosina 1958–1962*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.
- Kakkuri, T. (2014). *Suomalainen herätys: Herätyskristillisyyden historia nälkävuosista Nokia-missioon*. Helsinki: Kirjapaja.
- Kallio, K. P. (2006). Lasten poliittisuus ja lapsuuden synty: Keho lapsuuden rajankäynnin tilana. Tampere: Tampere University Press.
- Koho, S. (2016). Syyllisyyttä, pelkoa ja häpeää vaiennetussa kehossa: tunteiden tiloja Pauliina Rauhalan romaanissa Taivaslaulu. Teoksessa: Helle, A. & Hollsten, A.

(Eds.). *Tunteita ja tuntemuksia suomalaisessa kirjallisuudessa*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

KOM-teatteri. "Esittely." Luettu 20.4.2024. <https://kom-teatteri.fi/kom-teatteri/esittely/>

Komulainen, A. (2023). *Rohkea kauppajätti: Keskon historia*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Komulainen, A. (2021). *Punapäätoman linnake: Työväen osuustoiminnan dramaattiset vaiheet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Siltala.

Kärki, K. (2019). *Jumalan huone*. Helsinki: Bazar.

Linjakumpu, A. (2012). *Haavoittunut yhteisö: Hoitokokoukset vanhoillislestadiolaisuudessa*. Tampere: Vastapaino.

Linjakumpu, A. Lestadiolaisuuden poliittinen merkitys Pohjois-Suomessa. Teoksessa: Linjakumpu, A., et al. (2003). *Sellinen seutu ja sellainen maa: Erot, vastarinta ja uuden politiikan vaatimus Lapissa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Linjakumpu, A., Sakaranaho, T., Konttori, J., Rissanen, I., Illman, R., Ubani, M. & Tiilikainen, M. (2023). *Uskontolukutaito suomalaisessa yhteiskunnassa*. Helsinki: Gaudeamus.

Linjakumpu, A. (2018). *Vanhoillislestadiolaisuuden taloudelliset verkostot*. Tampere: Vastapaino.

Mannelin, S. (2023). Henkilöhahmojen vuorovaikutus Pauliina Rauhalan romaanissa *Taivaslaulu*. (Maisterintutkielma, Jyväskylän yliopisto.)

Mykkänen, Juri. (2012). Uskonto ja äänestäminen. Teoksessa: Borg, S. (toim.) (2012). *Muutosvaalit 2011*. Helsinki: Oikeusministeriö.

Nieminen, H. (1995). *Ikkuna maailmaan: Valitut palat 1945–1995*. Helsinki: Valitut palat.

Nenonen, H. Vanhoillislestadiolaisen etiikan piirteitä. Teoksessa: Hintsala, M. & Kinnunen, M. (2013). *Tuoreet oksat viinipuussa: Vanhoillislestadiolaisuus peilissä*. Helsinki: Kirjapaja.

Nykänen, T. (2013). Jumalan valtakunnan kielioppi. Teoksessa: Nykänen, T., Luomaaho, M. (2013). *Poliittinen lestadiolaisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nykänen, T. (2012). *Kahden valtakunnan kansalaiset: Vanhoillislestadiolaisuuden poliittinen teologia*. Rovaniemi: Lapland University Press.

Nykänen, T. & Luoma-aho, M. Näkökulmia poliittiseen lestadiolaisuuteen. Teoksessa: Nykänen, T., Luoma-aho, M. (2013). *Poliittinen lestadiolaisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Nykänen, T. & Harjumaa, T. Vanhoillislestadiolaisuus Pohjois-Suomen kunnallispolitiikassa. Teoksessa: Linjakumpu, A., Nykänen, T., Harjumaa, T., Wallenius-Korkalo, S., & Erholtz, S. (2019). *Politiikka, talous ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa*. Rovaniemi: Lapland University Press.

Paloheimo, H. & Raunio, T. (2008). *Suomen puolueet ja puoluejärjestelmä*. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit.

Päivänsalo, V. Poliittinen teologia. Teoksessa: Vainio, O., & Kemppainen, L. (2014). *Modernin teologian suuntauksia*. Helsinki: Kirjapaja.

Pöysä, J. Lähiluku vaeltavana käsitteenä ja tieteidenvälisenä metodina. Teoksessa: Pöysä, J. & Järviluoma, H. & Vakimo, S. (2010). *Vaeltavat metodit*. Joensuu: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura.

Ratinen, S. (2019). *Matkaystävä*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Otava. (= MY)

Rauhala, P. (2018). *Synninkantajat*. Helsinki: Gummerus.

Rauhala, P. (2013). *Taivaslaulu*. Helsinki: Gummerus.

Saarela, T. (2008). *Suomalainen kommunismi ja vallankumous 1923–1930*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Salomäki, H. (2010). *Herätysliikkeisiin sitoutuminen ja osallistuminen*. Tampere: Kirkon tutkimuskeskus.

Snellman, S (2005) Valitut Palat avasi Suomen ikkunan länteen. HS.
<https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004353933.html> (Luettu: 13.2.2024)

Suolinna, K. & Sinikara, K. (1986). *Juhonkylä: Tutkimus pohjoissuomalaisesta lestadiolaiskylästä*. Helsinki: Suomalaisen kirjallisuuden seura.

Talonen, J. Lestadiolaisuuden hajaannukset. Teoksessa: Talonen, J. & Harjutsalo, I. (2001). *Lestadiolaisuuden monet kasvot*. 2. tark. p. Helsinki: Suomen teologinen instituutti.

Talonen, J. (2018). Lestadiolaisuus ja sisällissota 1918. Teologinen Aikakauskirja. Vuosikerta 123. Nro 4. Sivut 291–307.

Talonen, J. Lestadiolaisuus, politiikka ja eduskuntavaalit 2015. Teoksessa Linjakumpu, A., Nykänen, T., Harjumaa, T., Wallenius-Korkalo, S., & Erholtz, S. (2019). *Politiikka, talous ja työ: Lestadiolaisuus maailmassa*. Rovaniemi: Lapland University Press.

Talonen, J. (1988). *Pohjois-Suomen lestadiolaisuuden poliittis-yhteiskunnallinen profiili 1905-1929: The sociopolitical profile of the Laestadian movement in Northern Finland between 1905-1929*. Helsinki: Suomen kirkkohistoriallinen seura.

Tuomi, J., & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos)*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vesikansa, J. 2004. *Salainen sisällissota: Työnantajien ja porvoarien taistelu kommunismia vastaan kylmän sodan Suomessa*. Helsingissä: Otava.

Verkkola, T (1995) VALITUT PALAT eli kuinka periamerikkalaisesta tuotteesta tuli suomalainen menestystarina. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000003437217.html> (Luettu: 13.2.2024)

Wallenius-Korkalo, S. (2018). Lestadiolaisuus näyttämöllä – hengellisyyden ja ruumiillisuuden performatiivit *Taivaslaulussa*. Teoksessa: Jarno Valkonen (toim.) *Häiritsevä yhteiskuntatutkimus*. Rovaniemi: LUP.

Wallenius-Korkalo, S. (2013). Rajoja ja valintoja. Lestadiolaisuuden representaatiot Kielletty hedelmä -elokuvassa. Teoksessa: Nykänen, T., Luoma-aho, M. (2013). *Poliittinen lestadiolaisuus*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.

Wallenius-Korkalo, S. (2017). Uskonnollisten identifikaatioiden mikropolitiikkaa *Iholla-todellisuustelevisiossa*. Teoksessa: Wallenius-Korkalo, S. *Esitetty lestadiolaisuus: Uskonto, ruumiillisuus ja valta populaarikulttuurissa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Wallenius-Korkalo, S. & Valkonen, S. (2016). For ourselves and for each other - Politics of embodied religious belonging in the novel *We Sinners*. Teoksessa: Wallenius-Korkalo, S. *Esitetty lestadiolaisuus: Uskonto, ruumiillisuus ja valta populaarikulttuurissa*. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Wiberg, M. (2006). *Politiikka Suomessa*. Porvoo: Helsinki: WSOY.